

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів, обліку та оподаткування

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

_____ Тетяна КОСОВА

«_____» «грудня 2023 року

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)**

**ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ
ОС «МАГІСТР»**

Тема: «Організація платіжних послуг та шляхи її удосконалення»

Виконав: Олена РОМАНЕСКУЛ

Керівник: к.е.н. , доцент Юлія ВЛАДИКА

Консультанти з окремих розділів пояснювальної записки:

перший розділ - к.е.н. , доцент Юлія ВЛАДИКА

другий розділ - к.е.н. , доцент Юлія ВЛАДИКА

третій розділ - к.е.н. , доцент Юлія ВЛАДИКА

Нормоконтролер: старший викладач Наталія ЗАДЕРАКА

Київ 2023

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра фінансів, обліку та оподаткування
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Освітньо-професійна програма «Фінанси і кредит»

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри
_____ Тетяна КОСОВА
«02» жовтня 2023 року

ЗАВДАННЯ на виконання кваліфікаційної роботи

здобувача вищої освіти РОМАНЕСКУЛ Олени Ігорівни

1. Тема кваліфікаційної роботи «Організація платіжних послуг та шляхи її удосконалення» затверджена наказом ректора від __.__.2023 № ____ /ст.

2. Термін виконання роботи: з 25.09.2023 року до 31.12.2023 року

3. Вихідні дані до роботи: нормативно-правова база, дані Державної служби статистики, податкова, статистична звітність Акціонерного банку «Південний»

4. Зміст пояснювальної записки:

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЛАТІЖНИХ ПОСЛУГ

1.1. Економічна сутність платіжних послуг

1.2. Правове регулювання платіжних послуг банківської установи

1.3. Концептуальні засади функціонування платіжної системи України

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ПЛАТІЖНИХ ПОСЛУГ

2.1. Фінансово-економічний паспорт Акціонерного банку «Південний»

2.2. Складові елементи системи платіжних послуг

2.3. Оцінка складу, структури, динаміки обсягів платіжних послуг

Висновки до розділу 2

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЛАТІЖНИХ ПОСЛУГ

3.1. Інноваційні платіжні інструменти та дорожня карта їх впровадження

3.2. Зміцнення безпеки платіжних послуг банку

3.3. Удосконалення ціноутворення на платіжні послуги банку

Висновки до розділу 3

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Перелік обов'язкового графічного (ілюстративного) матеріалу:

ЛИСТ 1. Економічна сутність платіжних послуг; ЛИСТ 2. Правове

регулювання платіжних послуг банківської установи; ЛИСТ 3. Концептуальні засади функціонування платіжної системи України; ЛИСТ 4. Фінансово-економічний паспорт Акціонерного банку «Південний». ЛИСТ 5. Складові елементи системи платіжних послуг ЛИСТ 6. Оцінка складу, структури, динаміки обсягів платіжних послуг ЛИСТ 7. Інноваційні платіжні інструменти та дорожня карта їх впровадження. ЛИСТ 8. Зміцнення безпеки платіжних послуг банку. ЛИСТ 9. Удосконалення ціноутворення на платіжні послуги банку

6. Календарний план-графік

№ по року	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1	Написання першого розділу кваліфікаційної роботи та надання його керівнику	25.09.2023 – 21.10.2023	
2	Написання та оформлення матеріалів другого розділу кваліфікаційної роботи і надання його керівнику	22.10.2023 – 18.11.2023	
3	Написання та оформлення матеріалів третього розділу кваліфікаційної роботи і надання його керівнику	19.11.2023 – 13.12.2023	
4	1. Узгодження кваліфікаційної роботи з науковим керівником. 2. Проходження нормоконтролю та перевірку на академічну доброчесність. 3. Отримання рецензії та відгуку на кваліфікаційну магістерську роботу. 4. Підготовка виступу.	14.12.2023 – 17.12.2023	
5	1. Переплетення кваліфікаційної роботи. 2. Подання кваліфікаційної роботи та супровідних документів секретарю ДЕК	18.12.2023 – 20.12.2023	

7. Консультанти з окремих розділів

РОЗДІЛ	КОНСУЛЬТАНТ (посада, прізвище, ім'я, по батькові)	ПІДПИС, ДАТА	
		ЗАВДАННЯ ВИДАВ	ЗАВДАННЯ ПРИЙНЯВ
РОЗДІЛ 1	к.е.н., доцент Юлія ВЛАДИКА		
РОЗДІЛ 2	к.е.н., доцент Юлія ВЛАДИКА		
РОЗДІЛ 3	к.е.н., доцент Юлія ВЛАДИКА		

8. Дата видачі завдання: «22» вересня 2023 року

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Юлія ВЛАДИКА
(підпис керівника)

Завдання прийняв до виконання _____ Олена РОМАНЕСКУЛ
(підпис здобувача)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Організація платіжних послуг та шляхи її удосконалення»: 95 стор., 2 рис., 15 табл., 60 літературних джерел.

Мета роботи: удосконалення організація платіжних послуг

Об'єктом дослідження є процес організації платіжних послуг

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних та науково-практичних організації платіжних послуг

Методи дослідження: вертикальний і горизонтальний аналіз кошторисів та фінансової звітності, аналіз трендів, факторний аналіз, програмно-цільовий метод.

Результати кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати під час проведення наукових досліджень, у практичній діяльності банків.

ПЛАТІЖНІ ПОСЛУГИ, ОРГАНІЗАЦІЯ, ФІНАНСОВО-ІНВЕСТИЦІЙНІ, МЕХАНІЗМИ, БАНК, ШЛЯХИ, УДОСКОНАЛЕННЯ

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЛАТІЖНИХ ПОСЛУГ	11
1.1. Економічна сутність платіжних послуг	11
1.2. Правове регулювання платіжних послуг банківської установи	22
1.3. Концептуальні засади функціонування платіжної системи України...	32
Висновки до розділу 1.....	39
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ПЛАТІЖНИХ ПОСЛУГ	40
2.1. Фінансово-економічний паспорт Акціонерного банку «Південний»	40
2.2. Складові елементи системи платіжних послуг.....	48
2.3. Оцінка складу, структури, динаміки обсягів платіжних послуг	55
Висновки до розділу 2.....	67
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЛАТІЖНИХ ПОСЛУГ	70
3.1. Інноваційні платіжні інструменти та дорожня карта їх впровадження	70
3.2. Зміцнення безпеки платіжних послуг банку	74
3.3. Удосконалення ціноутворення на платіжні послуги банку.....	77
Висновки до розділу 3.....	82
ВИСНОВКИ	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	89
ДОДАТКИ	96

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АТ – Акціонерне товариство

БПК – банківська платіжна картка

ЄДР – єдиний державний реєстр

МСФЗ – Міжнародні стандарти фінансової звітності

МФО – міжфіліальні обороти

НБУ – національний банк України

НКЦПФР - Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку

НП(С)БО – Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку

НР – Наглядова рада

НСМЕП - Національна система масових електронних платежів

ПАТ – публічне акціонерне товариство

ПрАТ – приватне акціонерне товариство

СГД – суб'єкт господарювання

СЕП – система електронних платежів

ТОВ – Товариство з обмеженою відповідальністю

ВСТУП

Актуальність проблеми. Сучасна банківська система - це найважливіша сфера національного господарства будь-якого розвинутого держави. Вона відіграє виключно важливу роль у функціонуванні ринкової економіки. Через неї проходить величезний обсяг грошових розрахунків і платежів підприємств і населення, мобілізується і перетворюється в активно діючий капітал тимчасово вільні грошові кошти, збереження і доходи підприємств, організацій, бюджету і населення, забезпечується кредитування різних галузей і сфер економіки та надання інших банківських послуг

Глибокі структурні зрушення в економіці в сучасних умовах вимагають адекватного банківського обслуговування цих процесів. Об'єм, управління і структура банківських операцій визначаються розвитком циклу, потребою у фінансуванні капіталовкладень і поточного виробництва, масштабами господарського обороту.

Одним із об'єктивних умов ефективної економічної діяльності суб'єктів ринку є своєчасне та гарантоване виконання зобов'язань за оплатою за реалізовану продукцію (послуги), за внесенням обов'язкових платежів до бюджету, позабюджетних та цільових фондів. В даний час дана проблема привертає особливу увагу до збільшення активності на фондовому і валютному ринках, операції на яких складають значну суму грошових коштів, вельми досліджуваних навіть у співвідношенні із загальним обсягом промислових і торгових операцій. Зростання обсягу регулярних платежів пов'язаний з більшою загрозою щодо ризиків їх здійснення. Тому немаловажним є питання про те, яким способом і в якій формі сторони здійснюють свої взаєморозрахунки. У всіх країнах світу велика увага приділяється організації грошових розрахунків, створюються особисті розрахунково-платежів системи, в яких банки знаходяться як спеціалізовані грошово-кредитні установи.

В ринкових умовах особливу актуальність набувають питання чіткої організації грошових розрахунків, оскільки грошова стадія кругообігу коштів відіграє величезну роль у господарській діяльності підприємства будь-якої форми власності.

Платіжна система являє собою комплекс організацій, а також набір інструментів і процедур, необхідних для проведення грошових розрахунків між суб'єктами розрахункових відносин, що виникають в процесі виробництва і реалізації товарів і послуг. Задача створення нової платіжної системи, адекватно розвиненому ринку, є багатоплановою, складною і її реалізація потребує тривалого часу.

Значення того, що організована платіжна система багатократно виникає в умовах необхідності подолання серйозного кризи неплатежів, коли велика взаємна заборгованість, затримка платежів у будь-якому випадку загрожує роботі більшого числа господарюючих суб'єктів, виражається на найважливіших показниках їх виробничої та комерційної діяльності.

Будь-яке підприємство здійснює грошові розрахунки, з одного боку, як покупець, з іншого – як продавець. Підприємство здійснює також розрахунки з робочими та службовцями, розраховується з бюджетом та банком. Сукупність всіх грошових платежів складає платіжний обіг. Значна частина платіжного обороту підприємства здійснюється безнадійним шляхом. Механізм здійснення незначних розрахунків відображає складну систему господарювання і залишається недосконалим. Цим визначається вибір теми кваліфікаційної роботи.

Мета кваліфікаційної роботи – удосконалення організація платіжних послуг

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність постановки і вирішення **наступних завдань**:

визначити економічну сутність організація платіжних послуг;

узагальнити правове регулювання організація платіжних послуг;

обґрунтувати концептуальні засади удосконалення організації

платіжних послуг;

розробити фінансово-економічний паспорт Акціонерного банку «Південний»;

визначити складові елементи системи платіжних послуг;

оцінити склад, структуру, динаміку обсягів платіжних послуг;

розробити інноваційні платіжні інструменти та дорожню карту їх впровадження;

обґрунтувати напрями зміцнення безпеки платіжних послуг банку;

удосконалити ціноутворення на платіжні послуги банку.

Об'єкт дослідження – процес організації платіжних послуг

Предмет дослідження – сукупність теоретико-методичних та науково-практичних аспектів організації платіжних послуг

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань дослідження використані наступні загальнонаукові і спеціальні методи: вертикальний і горизонтальний аналіз фінансової, податкової, статистичної звітності, аналіз трендів, факторний аналіз.

Наукова новизна кваліфікаційної роботи. У кваліфікаційній роботі розвинуто методичний підхід до оцінки економічної ефективності платіжних послуг на основі впровадження інноваційних форм розрахунків. На відміну від існуючих підходів, пропоновані роблять акцент на розрахунках акредитивами і векселями.

Інформаційною базою дослідження є законодавчо-нормативні акти, наукові періодичні видання, монографії, матеріали науково-практичних конференцій, Інтернет-ресурси, офіційні сайти Державної служби статистики України, Національного банку України.

Практичне значення одержаних результатів. Результати кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати під час проведення наукових досліджень, у практичній діяльності банків.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Результати дослідження, що містяться у кваліфікаційній роботі, пройшли апробацію та

отримали схвалення на IV Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток економіки та бізнес-адміністрування: наукові течії та рішення» (16 листоп. 2023, м. Київ).

Структура, зміст та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст кваліфікаційної роботи розміщено на 95 сторінці друкованого тексту, у тому числі 15 таблиць, 2 рисунка та 1 додаток на 5 сторінках. Список використаних літературних джерел налічує 60 найменувань, який подано на 7 сторінках.

Публікації здобувача за темою кваліфікаційної роботи:

1. Несенюк Є.С., Радчук А.В., Романескул О.І. Організація платіжних послуг і грошових розрахунків холдинговими компаніями та шляхи їх удосконалення. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2013. №3. С. 117-124. <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2023-3-16> (У фаховому виданні)

2. Несенюк Є.С., Радчук А.В., Романескул О.І. Платіжні послуги і грошові розрахунки в умовах холдингів. Матер. III Міжн. наук.-практ. конф. «Розвиток економіки та бізнес-адміністрування: наукові течії та рішення» (16 листоп. 2023, м. Київ). К.: НАУ, 2023. С.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЛАТІЖНИХ ПОСЛУГ

1.1. Економічна сутність платіжних послуг

Залежно від форми використовуваних коштів всі розрахунки поділяються на дві сфери: готівкові розрахунки, що обслуговується законними грошовими знаками держави; безготівкових розрахунків, що обслуговується платіжними засобами у депозитній формі та у формі комерційних боргових зобов'язань (вексель, чек, банківський сертифікат тощо). Сфера безготівкових розрахунків підрозділяється організаційно на міжбанківські розрахунки, обслуговуючі відносини між банками, і міжгосподарські розрахунки між клієнтами банків.

Безготівкові розрахунки - система грошових розрахунків, які виробляються перерахуванням банком певної суми з рахунку платника з цього приводу одержувача чи заліком взаємної заборгованості підприємств і закупівельних організацій. Система безготівкових розрахунків включає: принципи, вимоги до організації, форми та методи розрахунків, черговість платежів, розрахункові документи.

Система безготівкових розрахунків, що існувала в СРСР з 30-х років минулого століття аж до 1993 року вже в незалежній Україні, була пристосована до витратного механізму господарювання і відповідала адміністративно-командним методам управління економікою. Система безготівкових розрахунків, що діяла, була орієнтована на обслуговування в першу чергу інтересів постачальника, що зводяться до виконання своїх планових завдань з виробництва та постачання продукції. У цьому діяли досить жорсткі принципи організації безготівкових розрахунків, дотримання яких певною мірою компенсувало відсутність повної економічної зацікавленості та відповідальності підприємств за виконання своїх договірних

зобов'язань. Ці принципи, зокрема, суворо регламентували: місце платежу – банк (він виступав організатором та контролером безготівкових розрахунків; час платежу – після відвантаження продукції або надання послуг (що озпочаток заборону авансів та комерційного кредиту); згода платника (акцепт) – як підстава платежу джерело платежу - власні кошти покупця або банківський кредит за наявності права на його одержання; форму безготівкових розрахунків, сфера використання кожної з яких було визначено. Усі безготівкові розрахунки здійснювалися з урахуванням платіжних документів, мають ходіння лише у внутрішньобанківському обороті. Зазначені принципи розрахунків не враховували вимоги платоспроможності та кредитоспроможності покупця, негативний вплив порушення хронологічної черговості платежів на ліквідність балансів учасників розрахунків, можливість використання практично різноманітних і більш гнучких форм розрахунків і методів платежу.

Розвиток ринкових відносин економіки потребувало зміни системи безготівкових розрахунків, зокрема принципів їх організації. Принципи безготівкових розрахунків у ринковій економіці представлені на рис. 1.1. Усі принципи безготівкових розрахунків тісно взаємопов'язані та взаємозумовлені. Порушення однієї з них призводить до порушення інших.

Перший принцип безготівкових розрахунків полягає у здійсненні їх за банківськими рахунками, які відкриваються клієнтам для зберігання та переказу коштів та відрізняються від першого принципу безготівкових розрахунків планової економіки, суть якого полягає у проведенні всіх розрахунків підприємств та організацій. у банку всіма підприємствами.

У ринкових умовах господарювання проведення розрахунків через банк має зумовлюватись економічною доцільністю, поєднуватися з економічною самостійністю суб'єктів ринку та їхньою матеріальною відповідальністю за свої дії, а не керуватися адміністративно-командними методами. Важливо підкреслити, що перший принцип безготівкових розрахунків в умовах ринку стосується як юридичних, так і фізичних осіб, тоді як раніше стосувався

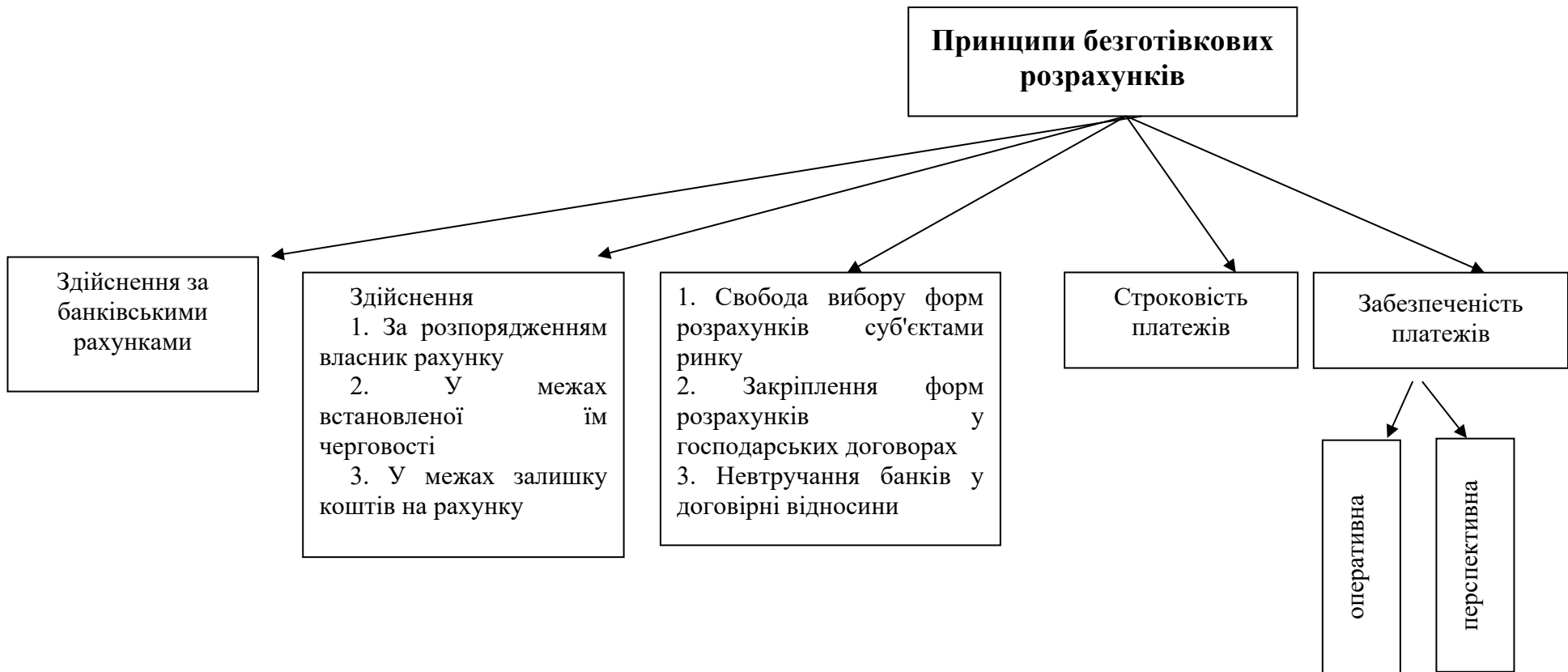


Рис. 1.1 – Принципи безготівкових розрахунків у ринковій економіці

Джерело: власні розрахунки

виключно юридичних осіб, оскільки існувало чітко законодавче розмежування сфери готівкового та безготівкового обороту.

Другий принцип безготівкових розрахунків у тому, що платежі з рахунків повинні здійснюватися банками за розпорядженням їх власників у порядку встановленої ними черговості платежів та в межах залишку коштів на рахунку. Він закріплює право суб'єктів ринку самостійно визначати черговість платежів, їх джерело, що є значний крок шляху до утвердження справжньої економічної самостійності господарників.

Третій принцип - принцип свободи вибору суб'єктами ринку форм безготівкових розрахунків та закріплення їх у господарських договорах при невтручанні банків у договірні відносини.

Принцип терміновості платежу означає здійснення розрахунків суворо з термінів, передбачених у господарських, кредитних, страхових договорах, трудових угодах, договорах підряду. Його введення має важливе значення на практиці, оскільки підприємства та інші суб'єкти ринкових відносин, маючи відомості про ступінь терміновості платежів, можуть раціонально побудувати свій грошовий оборот.

Третій принцип - принцип свободи вибору суб'єктами ринку форм безготівкових розрахунків та закріплення їх у господарських договорах при невтручанні банків у договірні відносини.

Принцип терміновості платежу означає здійснення розрахунків суворо з термінів, передбачених у господарських, кредитних, страхових договорах, трудових угодах, договорах підряду. Його введення має важливе значення на практиці, оскільки підприємства та інші суб'єкти ринкових відносин, маючи відомості про ступінь терміновості платежів, можуть раціонально побудувати свій грошовий обіг

Існують такі методи безготівкових розрахунків: перерахування коштів із розрахункового (поточного) рахунку платника з цього приводу одержувача банку; залік взаємних вимог

Залежно від сфери застосування безготівкові розрахунки поділяються на дві групи: розрахунки за товарними операціями – за товарно-матеріальні цінності, послуги, виконані роботи; розрахунки за нетоварними операціями - перерахування податків та інших платежів до бюджету, отримання та повернення кредитів та інші.

Залежно від дотримання принципу терміновості платежу вони бувають:

- термінові, які відбуваються на початок торгової операції як авансового платежу; негайно після завершення торгової операції, наприклад платіжним дорученням; через певний термін після завершення торгової операції - за умов комерційного кредиту без оформлення боргового зобов'язання або з оформленням його векселем;

- дострокові платежі, які передбачають виконання фінансових зобов'язань до закінчення обумовленого терміну;

- відстрочені платежі, які характеризують неможливість погасити грошове зобов'язання у намічений термін і передбачає встановлення нового терміну з цього платежу;

- прострочені платежі, які виникають за відсутності коштів у платника та неможливості отримання банківського чи комерційного кредиту при настанні наміченого терміну.

Відповідно до чинного законодавства допускається використання таких форм безготівкових розрахунків: меморіальний ордер, платіжні доручення; платіжні вимоги-доручення; платіжні вимоги, чеки; акредитиви; векселі.

Підприємства самостійно обирають форми розрахунків та вказують їх під час укладання між собою договорів. Взаємні претензії щодо розрахунків між платником та одержувачем коштів розглядаються сторонами у претензійно - позовному порядку без участі банку.

Розрахункові документи, що використовуються при діючих формах розрахунків, приймаються банком до виконання лише за їх відповідності стандартизованим вимогам та повинні містити такі реквізити: найменування документа; номер документа, число, місяць, рік його виписки; найменування

та коди платника та одержувача коштів; найменування банку платника та банку одержувача, їх місцезнаходження та МФО; суму платежу цифрами та літерами; призначення платежу; на першому примірнику (незалежно від способу виготовлення розрахункового документа) – відбиток печатки та підпису відповідальних осіб платника або одержувача коштів; коди бюджетної класифікації та строк настання платежу (у разі перерахування коштів до бюджету); суму податку на додану вартість (цифрами) або запис «без податку на додану вартість», за винятком розрахункових документів на сплату податків та зборів.

Розрахунки платіжними дорученнями – це одна з найпоширеніших форм розрахунків у сучасній практиці. Платіжне доручення – це документ, що є доручення підприємства обслуговуючому банку перерахувати певну суму зі свого рахунку з цього приводу іншого підприємства. Доручення дійсні протягом 10 календарних днів, не включаючи день виписки. З допомогою платіжних доручень здійснюються розрахунки у господарстві, як у товарним, і нетоварним операціям. У цьому всі нетоварні платежі здійснюються виключно платіжними дорученнями. Розрахунки платіжними дорученнями досить прості та зручні. Їх недоліком є відсутність повної гарантії платежу постачальнику.

Банк приймає платіжні доручення від платника до виконання лише за наявності грошей з його поточному рахунку. При рівномірних постійних поставках розрахунки між постачальниками та постійними покупцями здійснюються у порядку планових платежів з використанням розрахунків платіжними дорученнями. Сума прийнятого банком до виконання доручення списується з рахунку платника та зараховується на рахунок одержувача, якщо він відкритий у тому самому банку. Якщо рахунок відкритий іншому банку, то подальше рух цих коштів здійснюється у порядку міжбанківських розрахунків.

Платіжними дорученнями доцільно розраховуватися при планових платежах, які застосовуються при постійних та рівномірних поставках. У разі

платіж виробляється не за кожен окрему поставку, а, по їх сукупності за певний період, званий платіжним. Тривалість платіжного періоду, конкретний термін та сума платежу визначаються в угоді сторін, копія якої надається до банку платника.

Розрахунки платіжними дорученнями можуть бути терміновими, достроковими та відстроченими. До термінових ставляться: платежі відразу після відвантаження, тобто. шляхом прямого акцепту товару, і навіть часткові платежі при великих угодах. Достроковий та відстрочений платежі можливі в рамках договірних відносин без шкоди для фінансового стану сторін.

Платіжна вимога-доручення є вимогою постачальника до покупця сплатити на підставі доданих до нього відвантажувальних та товарних документів вартість поставленої за договором продукції, виконаних робіт, наданих послуг Це комбінований розрахунковий документ, який складається із двох частин:

- верхня - вимога постачальника безпосередньо до покупця сплатити вартість наданої йому за договором продукції;
- нижня – доручення платника своєму банку перерахувати з його рахунку суму, яку проставлено у рядку «сума до оплати літерами».

Чек – письмове розпорядження платника своєму банку сплатити з його рахунку власнику чека певну грошову суму. Розрізняють грошові чеки та розрахункові чеки.

Дорожні чеки застосовуються для виплати власнику чека готівки в банку, наприклад на заробітну плату, господарські потреби, витрати на відрядження тощо.

Розрахункові чеки – це чеки, які застосовуються безготівкових розрахунків. Розрахунковий чек – це документ встановленої форми, що містить безумовний письмовий наказ чекодавця своєму банку про перерахування певної грошової суми з рахунку на рахунок одержувача коштів. Розрахунки чеками можуть застосовуватись у всіх видах платежів за поставлені товари, надані послуги, а також у нетоварних платежах. На

практиці чеки найчастіше використовуються в однорідних розрахунках, рідше в іногородніх.

Загалом в Україні розрахунки чеками розвинені слабо, особливо якщо порівнювати із західними країнами, де чек є переважним засобом безготівкових розрахунків. В умовах України чек залишається виключно технічним інструментом платежів за банківськими рахунками, що визначає обмеженість сфери його використання.

Розрахунки у вигляді акредитивів – поширена форма розрахунків у ринковій економіці. Застосовується вона переважно у іногородніх розрахунках за товари та, коли постачальник хоче забезпечити собі гарантію оплати, соціальній та міжнародних розрахунках.

Акредитив – це зобов'язання банку, що виникає за дорученням клієнта, зробити постачальнику платіж виходячи з наданих документів, підтверджують виконання умов договору. При цій формі розрахунків платіж виробляється над установі банку, обслуговуючому покупця, а, за місцем перебування постачальника. Для здійснення платежу покупець звертається до установи банку із заявою, що містить прохання відкласти зі свого рахунку кошти для платежу. Отже, при використанні акредитива кошти для оплати товарів, що купуються, готуються заздалегідь, депонуються зазвичай на акредитивному рахунку.

Банк, який відкрив акредитив (банк-емітент) за дорученням платника-покупця, переказує кошти до банку постачальника. Гроші на рахунок постачальника будуть зараховані лише за умови виконання всіх умов, передбачених в акредитиві. Виконання акредитива проводиться безпосередньо банком, який обслуговує постачальника-отримувача грошей.

У сучасній практиці використовуються такі види акредитивів: покриті (депоновані) або непокриті (гарантовані); відкличні та безвідкличні.

При депонованому акредитиві банк-емітент перераховує власні кошти платника або кредит, що йому видається, у розпорядження банку-постачальника (виконуючий банк).

Непокритий, але в той же час гарантований акредитив може застосовуватися, якщо два банки, які обслуговують клієнтів, що розраховуються, мають кореспондентські рахунки один у одного. Тоді акредитив може відкриватися у виконувальному банку шляхом надання цьому банку права списати всю суму акредитива з рахунку банку-емітента, що ведеться у нього.

Відкличний акредитив нині рідко застосовується у розрахунках, оскільки його умови може бути змінено чи може бути анульований банком-емітентом без попереднього узгодження з постачальником. Усі розпорядження про зміну умов відкличання акредитива платник може давати постачальнику тільки через банк-емітент, який повідомляє про це виконуючий банк, а останній – постачальника. Проте виконуючий банк зобов'язаний сплатити документи, що відповідають умовам акредитива, виставлені постачальником та прийняті банком постачальника, до отримання повідомлення про зміну або анулювання акредитива.

Безвідкличні акредитиви застосовуються досить часто, вони забезпечують тверде зобов'язання банку здійснювати виплати за акредитивом при виконанні всіх умов. Безвідкличний акредитив не може бути змінений або анульований без згоди постачальника, на користь якого він відкритий. Постачальник, однак, може достроково відмовитися від використання акредитива, якщо це передбачено за умови, на якому він надавалася.

При розрахунках у країні акредитив призначений лише розрахунків із одним постачальником, його термін дії визначається договорі між платником і постачальником. У договорі про акредитив зазвичай вказуються: найменування банку-емітента, вид акредитива, спосіб повідомлення постачальника про відкриття акредитива, повний перелік документів, що надаються постачальником для отримання коштів, терміни подання документів для оплати після відвантаження товарів.

Банк-емітент відкриває непокріті (гарантовані) акредитиви за домовленістю з покупцем відповідно до встановлених кореспондентських відносин з іншим банком, що обслуговує постачальника.

Для відкриття акредитива платник повинен подати до свого банку (банк-емітент) заяву на бланку встановленої форми, що містить перелік даних, що дозволяють перевірити повноту виконання договору між постачальником та платником. У практиці розрахункових відносин використовують термін документарний акредитив.

Постачальник отримання грошей представляє банку документи (реєстри рахунків та інших.), підтверджують виконання всіх умов акредитивного заяви. У разі, коли умовами передбачено акцепт, тобто. попередня згода уповноваженого покупця, то перевіряється наявність акцептного підпису. Не приймаються до сплати реєстру рахунків без зазначення номерів транспортних документів, виду транспорту, на якому надіслано вантаж.

Реєстри рахунків, що підлягають сплаті у банку постачальника, надаються у трьох примірниках. З яких один використовується як меморіальний ордер при здійсненні бухгалтерських проводок, інший дається постачальнику як розписка, а третій з відміткою банку надсилається банку-емітенту для вручення платнику.

Акредитив, відкритий у банку постачальника, закривається після закінчення терміну, що повідомляє банк-емітент. Якщо виникають претензії до постачальника, вони розглядаються учасниками розрахункової операції без втручання банку.

У сучасних умовах (низька договірنا та платіжна дисципліна) найдоцільніше відкривати в банках постачальників покриті, безвідкличні акредитиви з акцептом документів представника покупця. Перевага розрахунків з акредитивів полягає у гарантованості та своєчасності оплати поставленої продукції. Недоліком цієї форми розрахунків є відволікання коштів покупця з обороту при бронюванні їх на акредитиві. Крім того, при затримці відкриття акредитива платником постачальник не може

відвантажувати продукцію, що призводить до погіршення його фінансового стану.

Вексельна форма розрахунків є розрахунками між постачальником і платником за товари та послуги з відстрочкою платежу на основі спеціального документа – векселі. Вексель – це безумовне письмове боргове зобов'язання суворо встановленої законом форми, що дає його власнику безперечне право після настання терміну вимагати від боржника сплати зазначеної у векселі грошової суми. Розрізняють два основні види векселів: прості та переказні.

Простий вексель (соло-вексель) є письмовим документом, що містить просте і нічим не обумовлене зобов'язання векселедавця сплатити певну суму грошей у визначений строк і в певному місці одержувачу коштів або за його наказом. Простий вексель виписує сам платник, і по суті він його борговий розпискою. Переказний вексель (тратта) - це письмовий документ, що містить безумовний наказ векселедавця платнику про сплату зазначеної у векселі грошової суми третій особі.

Використання векселів у господарському обороті прискорює розрахунки та грошовий оборот, тому що він дозволяє векселедержателю отримувати гроші, навіть не очікуючи на погашення вексельного платежу.

Меморіальний ордер - розрахунковий документ, який складається банком для оформлення внутрішньобанківських операцій, операцій щодо списання коштів з рахунку платника, здійснення договірного списання коштів з рахунку свого клієнта на підставі письмового доручення або розпорядження стягувача про списання коштів з рахунку платника. Дата складання меморіального ордера має відповідати даті списання коштів із рахунку платника. Меморіальний ордер засвідчується підписами відповідального виконавця банку, який його оформив, та працівника, на якого покладено функції контролера, та відбитком штампу банку.

Платіжна вимога - розрахунковий документ, який містить вимогу стягувача або при договірному списанні одержувача до банку, який обслуговує платника, здійснити без погодження з платником переказ певної

суми коштів з рахунку платника на рахунок одержувача. Платіжні вимоги на примусове списання (стягнення) коштів, оформлені державними виконавцями або податковими органами, на яких є підпис відповідального виконавця та відображення штампу банку, який їх обслуговує, приймаються до виконання, якщо їх надсилає до банку платника безпосередньо державний виконавець або податковий орган.

1.2. Правове регулювання платіжних послуг банківської установи

Правові основи організації безготівкових розрахунків у господарстві України визначено у законах «Про банки та банківську діяльність», «Про платіжні послуги». Закон України «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні» та Інструкція НБУ «Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті» втратили чинність.

Прийнятий у 2021 році Закон України «Про платіжні послуги» [11] регламентує загальний порядок здійснення платіжних операцій в Україні, визначає: перелік платіжних послуг, порядок їх надання, суб'єктів надавачів платіжних послуг (серед яких банківські установи), умови проведення їх діяльності та нагляду за нею, загальні засади функціонування платіжних систем, емісії та використання електронних та цифрових грошей НБУ, установлює права, обов'язки та відповідальність учасників платіжного ринку України. Під платіжною операцією розуміють будь-яке внесення, переказ або зняття коштів незалежно від правовідносин між платником і отримувачем, які є підставою для цього. Платіжною послугою є діяльність надавача платіжних послуг з виконання та/або супроводження платіжних операцій. Платіжна система виконує платіжні операції із формальними та стандартизованими домовленостями на основі загальних правил щодо процесингу, клірингу, виконання розрахунків між її учасниками. Безготівкові розрахунки здійснюється у двох формах і являють собою перерахування коштів: 1) з

рахунків платників на рахунки отримувачів; 2) отриманої надавачами платіжних послуг готівки на рахунки отримувачів.

Стаття 5 Розділу II «Платіжні послуги» визначає види платіжних послуг та умови їх надання. Продавці готової продукції, товарів, робіт та послуг зобов'язані забезпечити можливість здійснення безготівкових розрахунків, у т. ч. з використанням електронних платіжних засобів, застосунків, пристроїв. Розрахунки електронними платіжними засобами мають здійснюватися на альтернативній основі з використанням не менше трьох платіжних систем, однією з яких є багатомітентна платіжна система, створена резидентом України.

У рамках холдингової компанії материнське підприємство контролює грошові потоки і платежі значного числа дочірніх компаній, які можуть різнитися видами економічної діяльності. Оскільки їх сумарний капітал може в рази перевищувати активи материнської компанії, то холдинг надає можливість поєднувати гнучкість і мобільність відносно невеликих суб'єктів господарювання та масштаб діяльності великих корпорацій при забезпеченні цілісності і життєздатності холдингової структури, яка забезпечується формулою «децентралізація операцій при централізації контролю», що віддзеркалює синергетичний ефект від об'єднання. При кризах, нестабільній економічній ситуації, коли виникає неможливість здійснення платежів і розрахунків через брак коштів у одного з учасників холдингової структури, проблема може бути вирішена шляхом передачі ліквідних коштів від іншого учасника під контролем материнської компанії.

Питання обліку коштів, розрахунків між контрагентами, а також між пов'язаними сторонами урегульовуються Наказом про облікову політику. Процес його формування у холдингових структурах є дворівневим і закінчується формуванням таких документів: по-перше, облікова політика материнського підприємства та його дочірніх підприємств як окремих суб'єктів господарювання; по-друге, облікова політика холдингової групи – при складанні консолідованої фінансової звітності.

Дебіторська заборгованість з основної діяльності та інша дебіторська заборгованість спочатку відображається в обліку за справедливою вартістю, а надалі – за амортизованою вартістю з використанням методу ефективної відсоткової ставки за виказуванням резерву її знецінення. При розрахунках із використанням передоплати, остання обліковуються за первісною вартістю за вирахуванням резерву на знецінення. Якщо є імовірність того, що активи, товар, або послуги, за які була здійснена передоплата, не будуть отримані, то балансова вартість передоплати зменшується з віднесенням збитку від знецінення на фінансові результати з відображенням у Звіті про фінансові результати (сукупний дохід).

До складу коштів та їх еквівалентів включають гроші в касі, на поточних банківських рахунках, інші короткострокові високоліквідні інвестиції з початковим строком розміщення до трьох місяців. Кошти із обмеженими можливостями використання вилючаються зі складу коментованої статті. Якщо їх можна використати для розрахунку за зобов'язанням або обміняти щонайменше протягом 12 місяців після звітної дати, вони відображаються у статті «інші оборотні активи», якщо ні – у статті «інші необоротні активи».

Кредиторська заборгованість за основною діяльністю та інша кредиторська заборгованість визнається і спочатку оцінюється відповідно з політикою обліку фінансових інструментів. Надалі кредиторська заборгованість з фіксованим терміном погашення переоцінюється за амортизованою вартістю з використанням методу ефективної відсоткової ставки. Вона розраховується з урахуванням витрат на проведення операції, а також усіх видів премій і дисконтів при розрахунку. Кредиторська заборгованість без фіксованого терміну погашення в подальшому обліковується за справедливою вартістю. Розрахунки за авансами визнаються за первісно отриманими сумами.

Банку відводиться роль посередника у платежах, а платник перетворюється на головного суб'єкта платіжної операції, оскільки у всіх

формах безготівкових розрахунків ініціатива платежу належить йому. Ця обставина відповідає ринковим відносинам економіки країни.

Закон України «Про банки та банківську діяльність» визначає розрахункові банківські операції як рух грошей на банківських рахунках, який здійснюється згідно з розпорядженнями клієнтів або внаслідок дій, які в рамках закону спричинили зміну права власності на активи.

За дорученням клієнтів банки можуть відкривати різні рахунки, з яких здійснюють платежі, пов'язані з купівлею чи продажем товарно-матеріальних цінностей, виплатою заробітної плати перерахуванням податків, зборів, інших не менш важливих платежів. При розрахунках банк виступає посередником між продавцями та покупцями, між підприємствами, податковими органами, населенням, бюджетом.

Банківські установи мають право здійснювати після отримання ліцензії НБУ такі розрахункові операції:

- ведення рахунків клієнтів (резидентів) та здійснення розрахунків за їх дорученням;
- ведення рахунків банків-кореспондентів (резидентів) та здійснення розрахунків за їх дорученням;
- проведення операцій з касового виконання державного бюджету, у тому числі ведення бюджетних рахунків клієнтів та рахунків державних позабюджетних фондів за дорученням НБУ та головного управління Держказначейства;
- ведення рахунків клієнтів (нерезидентів) та здійснення за їх дорученням розрахунків (у національній валюті України);
- ведення рахунків банків-кореспондентів (нерезидентів) та здійснення розрахунків за їх дорученням (у національній валюті України).

НБУ висуває особливі умови надання ліцензії на виконання деяких розрахункових операцій (табл. 1.1).

Організація безготівкових розрахунків, відповідно до законодавства України, має відповідати таким вимогам:

Особливі умови надання НБУ ліцензій на виконання розрахункових операцій банківськими установами

Вид операції	Особливі умови
1. Ведення рахунків клієнтів - резидентів та здійснення розрахунків за їх дорученням. 2. Ведення рахунків банків-кореспондентів та здійснення розрахунків за їх дорученням.	1.1. Забезпечення засобами машинної обробки банківської інформації, засобами та каналами зв'язку, що відповідають встановленим НБУ вимогам для складання щоденного балансу та якісного проведення розрахунків. 2.1. Статутний фонд банку має становити подвійний розмір мінімального статутного фонду, встановлений НБУ. 2.2. Здійснення банківських операцій щонайменше 3 років. 2.3. Відсутність упродовж року зауважень від підрозділів банківського нагляду НБУ та інших контролюючих органів.

Джерело: власні розрахунки

- забезпечувати своєчасність платежу за реалізовані товари та;
- створювати умови для взаємного контролю платників та одержувачів коштів за дотриманням розрахункової та договірної дисципліни, а також для банківського контролю за учасниками розрахунків;
- не допускати позапланового перерозподілу коштів у процесі розрахунків;
- сприяти зближенню моментів отримання та оплати товарно-матеріальних цінностей.

Клієнт, виходячи зі своїх технічних можливостей, може подавати до банку розрахункові документи як у паперовій формі, так і у вигляді розрахункових електронних документів (електронних повідомлень) каналами зв'язку. Спосіб надання ним документів у банк передбачається у договорі на розрахунково-касове обслуговування.

Паперові розрахункові документи, як правило, виписуються з використанням технічних засобів за один раз під копірку у двох примірниках, платіжні вимоги та документи підприємств, що обслуговуються в одній установі банку, - у трьох примірниках (якщо застосування копірки неможливе,

то на всіх тотожних примірниках у правому верхньому кутку мають бути вміщені послідовні порядкові номери). Для документального підтвердження часткової оплати розрахункових документів відповідальний працівник банку виписує у двох примірниках меморіальний ордер

Кошти списуються з рахунку платника лише виходячи з першого примірника розрахункового документа. Розрахункові документи приймаються банками до виконання без обмеження їхнього максимального чи мінімального розміру суми. Платежі з рахунків клієнтів виконуються банками не більше залишків коштів початку операційного дня. Установи банків у разі технічної можливості обліку поточних надходжень коштів на рахунки клієнтів протягом операційного дня можуть здійснювати платежі за їх дорученням з урахуванням цих сум.

Банк платника приймає документи від клієнтів протягом операційного дня, час якого регламентується режимом роботи банку. Розрахунки за документами, що надійшли до банку платника протягом операційного дня, здійснюються банком того ж дня. Розрахункові документи, що надійшли після операційного дня, банк виконує наступного дня. На всіх примірниках паперових розрахункових документів банк обов'язково в правому верхньому кутку проставляє дату надходження цих документів.

Якщо документи надійшли після закінчення регламентованого банком часу роботи з клієнтами, на них, крім того, проставляється штамп «Вечірня». Дата виконання розрахункового документа проставляється у нижньому правому кутку. У разі якщо дата розрахункового документа збігається з датою проведення його банком, дата отримання банком документа у правому верхньому кутку не проставляється.

Банк одержувача зобов'язаний зараховувати кошти на рахунки клієнтів пізніше наступного робочого дня після отримання від розрахункової палати.

Якщо розрахунки здійснюються без застосування системи електронних міжбанківських розрахунків, розрахункові документи підприємств між установами банків доставляються кур'єрською поштою (спецзв'язком) згідно з

«Правилами прийняття, обробки та доставки кореспонденції банківських установ спецв'язком Міністерства зв'язку України».

Спецв'язком розрахункові документи надсилаються банком одержувача коштів банку платника в день їх надходження або наступного дня, якщо документи надійшли після операційного дня.

Перелік зазначених документів включається банком-отримувачем коштів до реєстру ф. 1, примірник якого з позначкою дати отримання документів підприємством спецв'язку залишається у банку-відправнику документів. Банк платника приймає ці документи від підприємства спецв'язку на підставі примірника реєстру ф. 5 з позначкою дати їх отримання.

Правила організації розрахунково-касового обслуговування банківськими установами клієнтів та взаємовідносин з цього питання між територіальними управліннями НБУ та банківськими установами в національній валюті містять такі основні положення:

1. Взаємні відносини між банківськими установами та їх клієнтами будуються на договірних засадах та здійснюються на платній основі.

2. Банківська установа укладає договір із клієнтом на розрахунково-касове обслуговування, що включає комплекс взаємних платіжних зобов'язань банку та клієнта щодо користування коштами та банківськими послугами, а саме:

- а) використання банком тимчасово вільних коштів клієнта;
- б) здійснення розрахункових операцій;
- в) касове обслуговування;
- г) транспортне обслуговування перевезень готівки.

3. Плата за кожен вид розрахунково-касового обслуговування встановлюється окремо.

4. Банківські установи користуються тимчасово вільними коштами своїх клієнтів та виплачують їм за це плату у розмірах, визначених у договорах між банком та клієнтом.

5. Розрахункові операції банківських установ включають відкриття поточного та інших рахунків клієнта, плату за кожен оброблений документ, плату за дублікат виписки та інше, а також плату, встановлену за відповідними тарифами між установами НБУ та банківськими установами та між банківськими установами за проведення електронних розрахунків та надання інформаційних послуг через систему електронної пошти.

Операції по безготівковим розрахунках відбиваються на поточних та інших рахунках, які банки відкривають своїм клієнтам після пред'явлення останніми відповідних документів.

Кожне підприємство може мати основний та додаткові поточні рахунки в національній валюті. Поточні рахунки відкриваються підприємствам, всіх видів та форм власності, а також їх окремим підрозділам для збереження коштів та здійснення всіх видів банківських операцій. З поточного рахунку здійснюються операції, що забезпечують комерційну та іншу діяльність підприємства.

Обслуговування банківського рахунку здійснюється на договірній основі. Відповідно до Договору про розрахунково-касове обслуговування банк бере на себе такі обов'язки: своєчасне комплексне розрахунково-касове обслуговування відповідно до чинних нормативних документів; забезпечення безпеки всіх коштів, що надійшли на рахунок клієнта, та повернення їх на першу вимогу клієнта; щодо конфіденційності інформації про господарську діяльність; збереження комерційної таємниці за всіма операціями клієнта.

Клієнт відповідно зобов'язується: дотримуватись вимог нормативних актів, що регулюють порядок проведення розрахункових та касових операцій; зберігати всі свої кошти лише з рахунку у банку; подавати до банку у встановлені терміни бухгалтерську та статистичну звітність та інші документи, необхідні для розрахунково-касового обслуговування; попередньо у письмовій формі повідомити банк про закриття рахунку, а також про зміну організаційно-правової форми.

Оскільки розрахунково-касове обслуговування клієнтів здійснюється банками на платній основі, то в договорі передбачається спеціальний розділ вартості послуг

Для проведення безготівкових розрахунків у національній валюті фізичними особами між собою та з юридичними особами в установах банку відкриваються поточні рахунки громадян. У договорі на відкриття та обслуговування рахунку між банком та громадянином зазначається номер та дата документа, що засвідчує особу громадянина, адресу постійного місця проживання, ідентифікаційний номер фізичної особи – платника податку.

У разі затримки зарахування грошових надходжень на рахунок клієнта банки сплачують на користь отримувачів коштів пеню у розмірі, що передбачається угодою про проведення касово - розрахункових операцій. Розмір пені обчислюється від суми простроченого платежу, але не може перевищувати подвійну облікову ставку НБУ, що діяла в період, за який сплачується пеня.

Відповідальність за правильність внесених до розрахункового документа даних, у тому числі номерів рахунків (у тому числі реєстраційних), кодів банків, суми податку на додану вартість та кодів бюджетної класифікації несе підприємство або фізична особа, яка оформила документ.

При здійсненні розрахунків клієнти можуть застосовувати систему «клієнт-банк», яка забезпечує: передачу повідомлень між клієнтом та банком у зашифрованому вигляді за допомогою сертифікованих засобів захисту; автоматичне ведення протоколу (і захист цього протоколу від модифікації) передачі розрахункових документів між банком та клієнтом як до банку, так і до автоматизованого робочого місця (АРМ) клієнта; автоматичне архівування протоколів наприкінці дня.

АРМ клієнта забезпечує автоматичне ведення поточного стану власного рахунку у банку, враховуючи здійснені початкові та зворотні платежі. Електронні документи, що направляються клієнтом до банку, повинні відповідати формату платіжних документів системи електронних платежів із

зазначенням електронних цифрових підписів відповідальних осіб платника, яким згідно з установчими документами надано право підпису. Банківська частина системи «клієнта-банк» забезпечує перевірку наведених електронних підписів на кожному електронному розрахунковому документі клієнта та за платіжним файлом загалом.

При використанні системи «клієнт-банк» здійснюється зіставлення (квітування) файлів початкових та зворотних платежів між банком та АРМ клієнта, підготовка виписки за платіжними операціями клієнта в банку протягом операційного дня та зіставлення цієї інформації з інформацією з АРМ клієнта наприкінці дня.

Після отримання від банку витягу з рахунку клієнт складає «Реєстр розрахункових документів, які відправлені до банку каналами зв'язку та прийняті банком до оплати». Такий самий реєстр кожного клієнта складається у банку після друкування балансу операційного дня. Реєстр електронних платежів з повним переліком реквізитів розрахункових документів підшивається банком до документів дня як первинні документи, що надійшли від клієнта до банку для оплати. Реєстр повинен обов'язково вміщати відомості про дату та час надання розрахункових документів власником рахунку для виконання. Під час здійснення розрахункової операції банк зобов'язаний перевірити достовірність та формальну відповідність документа.

Відповідно до Закону України «Про банки та банківську діяльність» банкам забороняється вступати в договірні відносини з анонімними особами. Банки зобов'язані ідентифікувати всіх осіб, які здійснюють великі та/або сумнівні операції. Великими є операції, якщо безготівкові розрахунки з операцій на суми, що перевищують еквівалент 50 000 євро, або угоди з готівкою на суми, що перевищують еквівалент 10 000 євро за офіційним курсом гривні до іноземної валюти, встановленим Національним банком України.

Сумнівними є операції, які мають такі ознаки: операція здійснюється за незвичних чи невинувато заплутаних умов; операція не є економічно

виправданою чи суперечить законодавству України. Банки зобов'язані ідентифікувати осіб, які здійснюють розрахунки за угодами на суму нижче, ніж це встановлено для великих операцій, якщо угода явно пов'язана з іншою угодою та загальна сума оплати за цими угодами перевищує встановлену межу або за обґрунтованої підозри у тому, що кошти придбані злочинним шляхом.

При цьому з метою запобігання злочинам інформація про ідентифікацію осіб повідомляється банками відповідним органам згідно із законодавством України, яке регулює питання боротьби з організованою злочинністю.

1.3. Концептуальні засади функціонування платіжної системи України

Безготівкові розрахунки в Україні з початку отримання нею незалежності пройшли значний шлях еволюції. Розробляючи наприкінці 1992 року «Концепцію створення системи електронного грошового обігу», НБУ першочерговим завданням визначив побудову та впровадження системи електронних міжбанківських розрахунків, а на другому етапі - системи масових розрахунків населення з використанням пластикових карток.

При цьому з метою запобігання злочинам інформація про ідентифікацію осіб повідомляється банками відповідним органам згідно із законодавством України, яке регулює питання боротьби з організованою злочинністю.

У 1993 році СЕП працювала у дослідницькому режимі. У 1994 році розпочалося її впровадження у промислову експлуатацію, вона почала діяти на повну потужність, забезпечуючи проходження платежів протягом одного дня. Це дало банкам можливість ефективніше використовувати ресурси, а клієнтам - кошти.

Підвищення коефіцієнта обороту кошти зменшило потребу у фізичній кількості грошей та стало одним із основних факторів стримування інфляції. Впровадження СЕП дало можливість НБУ скасувати використання поштових та телеграфних авізо у міжбанківських розрахунках на території України.

З початку 2021 року СЕП реформовано у зв'язку з переходом банківської системи на світові стандарти бухгалтерського обліку та звітності.

Робота СЕП заснована на проведенні операцій за консолідованими кореспондентськими рахунками, що сприяє підвищенню ліквідності та прибутковості банків, ефективному використанню грошей, захисту інтересів кредиторів та вкладників. Станом на 01.01.2023 існує сім моделей обслуговування консолідованого кореспондентського рахунку. Розподіл банківських установ – юридичних осіб за моделями роботи у СЕП наведено на рис.1.2.

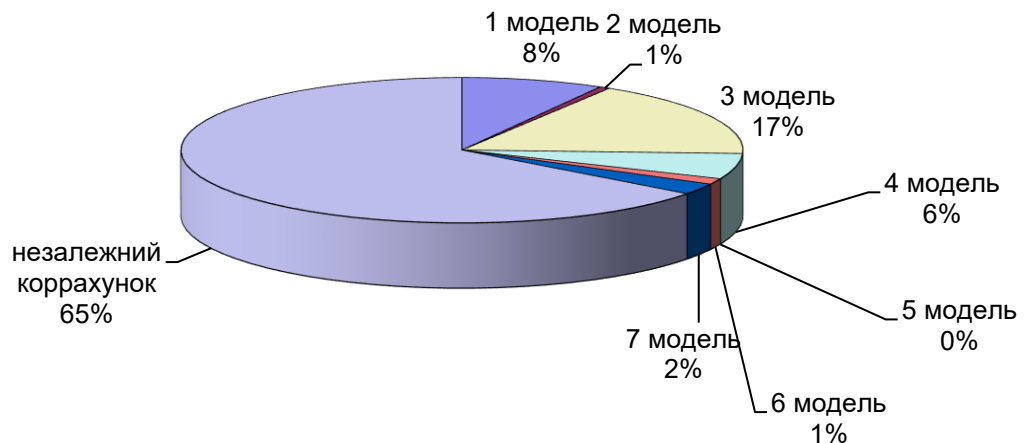


Рис. 1.2 - Розподіл банківських установ – юридичних осіб за моделями роботи у СЕП станом на 01.01.2023

Джерело: власні розрахунки

З огляду на світові тенденції розвитку платіжних систем НБУ створив у рамках СЕП систему термінових переказів. СЕП працює в режимі «он-лайн», реакція на ініційовану трансакцію відбувається практично миттєво, виконання платежів відбувається протягом короткого проміжку часу (хвилини, години). Результат оформляється технологічно як невід'ємна складова самої трансакції.

Платіжна система України передбачає можливість проведення безготівкових розрахунків населення на основі платіжних карток та інших електронних платіжних засобів. Український ринок платіжних карток за короткий час набув рис, притаманних провідному світовому досвіду, характеризується різноманіттям форм та великою місткістю.

Платіжні системи України, що базуються на використанні платіжних карток, класифікують таким чином: міжнародні платіжні системи; внутрішні міжбанківські та локальні системи банківських установ, НСМЕП.

Внутрішні міжбанківські платіжні системи банківських установ організовані за стандартами та правилами міжнародних систем, що гарантує надійність платіжних послуг. Банки-члени міжнародних платіжних систем, використовують їх програмно-технічні комплекси, не несуть додаткових витрат на створення власних, можуть обробляти їх картки, отримуючи доходи від еквайрингу.

Для організації розрахунків у національній валюті за внутрішніми платежами за допомогою карток VISA International в НБУ створено та введено в експлуатацію програмно-технічний комплекс ТОПАЗ, який виконує функції маршрутизації повідомлень, авторизації, клірингу та розрахунків, а також управління ризиками в системі.

Комплекс ТОПАЗ та міжбанківський процесинговий центр НБУ обслуговує внутрішні платіжні системи банківських установ України на основі використання та розвитку досвіду та правил роботи міжнародних платіжних систем.

НСМЕП за обсягом операцій випереджає СЕП. Політика НБУ щодо НСМЕП зводиться до такого: її побудова та функціонування заснована на залученні державних і приватних джерел фінансування; координація виконання всіх робіт із створення; розподілення власності на окремі елементи між різними суб'єктами господарювання.

Перехід до масових безготівкових розрахунків за допомогою пластикових карток надає можливість суттєво зменшити витрати держави на

підтримку готівкового обороту, є додатковим джерелом залучення коштів населення до банківських установ і скорочення обсягу випуску паперових грошей, покращення фінансової культури населення.

У працях Зоря О. П., Малишева Р. В. [13], Кащенко О.А. [14], Любар О. О. [15] досліджуються теоретичні засади обліку і контролю безготівкових розрахунків суб'єктів господарської діяльності - банківськими установами; розрахунків із контрагентами за товарними операціями та дебіторської заборгованості як складової системи грошових розрахунків - підприємствами. Пропозиції з удосконалення організації використання та обліку корпоративних банківських платіжних карток розроблені Шум М. А., Якименко О. Є., Лимар К. Р. [59]. Оскільки можливості здійснення безготівкових розрахунків визначаються наявністю у банківської установи запасу ліквідності, то інтерес представляють праці Бондара Є. М. [1], Єфремової Н. Ф., Лисак С. А., Сергутіна А. Д. [10], Войтенко В. О. [4], присвячені проблемам ефективного управління ліквідністю та платоспроможністю банківських установ, у т.ч. при введенні тимчасової адміністрації і особливого стану.

Мета аналізу розрахункових операцій – вивчення стану їх динаміки, структури, прибутковості. Він включає наступні етапи:

1. Аналіз балансу банку.
2. Аналіз динаміки рахунків до запитання.
3. Аналіз руху коштів за рахунками до запитання.
4. Аналіз прибутковості розрахункових операцій.

Аналіз балансу банку дозволяє проаналізувати його структуру, динаміку та вплив розрахункових операцій на стан коштів банку.

Аналіз балансу проводиться з допомогою порівняльного аналітичного балансу, який є аналітичний баланс, доповнений показниками динаміки, структури, структурної динаміки. Аналітичний баланс є бухгалтерський баланс, в якому статті активу та пасиву об'єднані в групи з економічного змісту.

В активі аналітичного балансу виділяються такі групи: кошти у касі, кредити та інші активи (нараховані доходи, кошти банку, розрахунки з господарську діяльність, дебіторська заборгованість, розрахунки між філією, валютні операції). Пасив балансу включає: власний капітал, зобов'язання, в т.ч. депозити, інші зобов'язання (невиплачені відсотки, кредиторська заборгованість, розрахунки між філіями, валютні операції).

При аналізі динаміки балансу використовують такі показники:

- абсолютна зміна (приріст):

$$\Delta X = X_1 - X_0, \quad (1.1)$$

де X_1 - значення показника на кінець року,

X_0 - значення показника на початок року.

-відносна зміна:

$$\Delta X\% = \Delta X / X_0 * 100, \quad (1.2)$$

Для оцінки структури балансу використовуються показники структури коштів банку:

- Питома вага, що дозволяє оцінити структуру коштів банку:

$$\Delta Y_i = X_i / \sum X_i * 100, \quad (1.3)$$

де X_i - значення i -ої складової на початок і кінець року, $\sum X_i$ - значення результуючого показника початку чи кінець року;

- Зміна питомої ваги, що дозволяє оцінити структурні елементи у складі коштів банку:

$$\Delta Y_i = \Delta Y_{i1} - \Delta Y_{i0}, \quad (1.4)$$

де ΔY_{i1} , ΔY_{i0} – питома вага першої складової відповідно на початок і кінець року.

Показники структурної динаміки дозволяють оцінити, як зміна складових активу та пасиву балансу вплинула зміна величини коштів банку.

Він розраховується за такою формулою:

$$K\% = \Delta X_i / \sum \Delta X_i * 100. \quad (1.5)$$

2. Аналіз динаміки рахунків до запитання дозволяє проаналізувати зміну кількості рахунків у звітному році порівняно з попереднім роком. Для цього використовуються показники середньорічної кількості рахунків до запитання та показник його абсолютної та відносної зміни та середньоквартального зростання кількості рахунків.

Показник середньорічної кількості рахунків до запитання дозволяє врахувати зміну кількості рахунків у середньому протягом року і розраховується за такою формулою:

$$K_{\text{ср}} = \frac{(K_{\text{н}} + K_{\text{к}}) / 2 + K_2 + K_3 + K_4}{4}, \quad (1.6)$$

де $K_{\text{н}}$, $K_{\text{к}}$ – кількість рахунків відповідно на початок і кінець 4 кварталу аналізованого року,

K_2 , K_3 , K_4 – кількість рахунків відповідно на початку 2, 3, 4 кварталів аналізованого року.

Середньоквартальні темпи зростання рахунків дозволяють врахувати нерівномірність зміни кількості рахунків протягом року. Вони розраховуються так:

$$T_{\text{ксп}} = \sqrt[3]{K_{\text{к}} / K_{\text{н}}}. \quad (1.7)$$

3. Аналіз руху коштів за рахунками до запитання дозволяє оцінити стан коштів на рахунках до запитання, динаміку надходження та списання коштів із цих рахунків, а, отже, стан розрахункових операцій банку. Він включає аналіз динаміки залишків, дебетових і кредитових оборотів.

Динаміка залишків коштів за рахунками до запитання оцінюється з допомогою показників: зміна залишків протягом року, середньорічний величини залишків коштів у рахунках та його зміни, зміни дебетових і кредитових оборотів протягом року, середньоквартальних темпів зростання дебетових і кредитових оборотів.

Зміна залишків коштів на рахунках до запитання за рік характеризує приріст (скорочення коштів на рахунках) та можливості для розширення розрахункових операцій. Розраховується за формулою:

$$\Delta O = O_k - O_n, \quad (1.8)$$

де O_k , O_n - залишки відповідно на кінець і початок розглянутого року.

Середньорічні залишки коштів на рахунках дозволяють врахувати зміну залишків коштів на рахунках до запитання в середньому протягом року:

$$O_{\text{ср}} = \frac{(O_n + O_k) / 2 + O_2 + O_3 + O_4}{4}, \quad (1.9)$$

де O_n , O_k – залишки коштів відповідно на початок та кінець року, O_2 , O_3 , O_4 – залишки коштів на початок 2, 3, 4 квартали.

Середньоквартальні темпи зростання залишків коштів за рахунками дозволяють врахувати нерівномірність зміни коштів.

Темпи зростання залишків коштів на рахунках визначаються за такою формулою:

$$T_{\text{оср}} = \sqrt[3]{O_k / O_n}, \quad (1.10)$$

де O_k , O_n – залишки коштів на рахунках відповідно на початок і кінець року.

Зміна дебетових оборотів протягом року дає характеристику обсягу платежів клієнтів банку:

$$\Delta DO = DO_1 - DO_0, \quad (1.11)$$

где DO_1 , DO_0 – величина дебетових оборотів у звітному і попередньому році.

Середньоквартальні темпи зростання дебетових оборотів враховують нерівномірність списання коштів із рахунку клієнтів банку протягом року:

$$T_{\text{доср}} = \sqrt[3]{DO_{4,1} / DO_{4,0}}, \quad (1.12)$$

де $DO_{4,1}$, $DO_{4,0}$ – дебетові обороти відповідно за 4-й квартал звітнього та 4-ий квартал попереднього року.

Кредитові обороти характеризують надходження коштів у рахунки до запитання клієнтів банку.

Зміна кредитових оборотів протягом року характеризує зміна розмірів надходжень коштів у рахунки до запитання:

$$\Delta KO = KO1 - KO0, \quad (1.13)$$

де $KO1$, $KO0$ – величина кредитових оборотів у звітному та попередньому році.

Середньоквартальні темпи зростання кредитових оборотів дозволяє врахувати нерівномірність надходження коштів у рахунки клієнтів протягом року:

$$T_{\text{коср}} = \sqrt[3]{KO_{4,1} / KO_{4,0}}, \quad (1.14)$$

де $KO_{4,1}$, $KO_{4,0}$ – кредитові обороти відповідно за 4-й квартал звітнього та 4-ий квартал попереднього року.

Аналіз прибутковості розрахункових операцій здійснюється за допомогою порівняльної аналітичної таблиці, на основі даних звіту про прибутки та збитки банку. Вивчається динаміка складових, їх питома вага та структура, оцінюється вплив чистого доходу від розрахункових операцій на чистий прибуток банку.

Висновки до розділу 1

1. Узагальнено зміст новел у законодавстві, пов'язаних із платіжними послугами, порядком їх надання, суб'єктами надавачів платіжних послуг (серед яких банківські установи), умови проведення їх діяльності та нагляду за нею, загальні засади функціонування платіжних систем, емісії та використання електронних та цифрових грошей НБУ, установлює права, обов'язки та відповідальність учасників платіжного ринку України.

РОЗДІЛ 2

ДІАГНОСТИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ПЛАТІЖНИХ ПОСЛУГ

2.1. Фінансово-економічний паспорт Акціонерного банку «Південний»

Банк «Південний» у даний час є одним з найбільших фінансових структур, що динамічно розвиваються. За даними асоціації українських банків, банк «Південний» постійно входить у десятку найбільших банків України по величині активів і в двадцятку за іншими показниками. Зареєстрований у м. Одеса, статутний капітал 1339050,9 тис. грн. (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Загальна характеристика АБ «Південний»

1. Повне найменування	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО АКЦІОНЕРНИЙ БАНК «ПІВДЕННИЙ»
2. Серія і номер свідоцтва про державну реєстрацію юридичної особи (за наявності)	A01 № 511342
3. Дата проведення державної реєстрації	06.11.2009
4. Територія (область)	Одеська
5. Статутний капітал (грн)	1339050900
6. Середня кількість працівників (осіб)	2049
7. Основні види діяльності із зазначенням найменування виду діяльності та коду за КВЕД	64.19 Інші види грошового посередництва
	64.91 Фінансовий лізинг
	66.12 Посередництво за договорами по цінних паперах або товарах
8. Банки, що обслуговують емітента:	Національний банк України
	2) МФО банку
	300001
	3) поточний рахунок
	32021103901026

Джерело: www.smida.gov.ua

Основні види діяльності за КВЕД - 64.19 Інші види грошового посередництва, 64.91 Фінансовий лізинг, 66.12 - Посередництво за договорами по цінних паперах або товарах.

АБ «Південний» обслуговує іноземні кредитні лінії, надані Світовим банком. Він визначений банком-агентом Кабінету Міністрів України по обслуговуванню іноземних кредитних ліній, залучених під державні гарантії.

Пріоритетною задачею банку є забезпечення своїх клієнтів максимально широким спектром банківських продуктів найвищої якості. АБ «Південний» робить все для того, щоб у кожного клієнта була можливість користатися самими передовими досягненнями фінансового і банківського сервісу. Для зручності в здійсненні розрахунків клієнтів, АБ «Південний» активно використовує програмне забезпечення «Клієнт-Банк».

АБ «Південний» має значний досвід роботи в сфері вексельного обороту. Клієнти банку можуть одержувати кваліфіковану консультацію з усіх питань щодо боргових зобов'язань. Висока активність банку на ринку цінних паперів дозволила йому стати кліринговим для розрахунків по угодах, що відбуваються через позабіржову торгову систему.

Банк «Південний» є присутнім на ринку платіжних карток з 1997 року, будучи членом двох найбільших міжнародних платіжних систем: Euro pay і Visa International. Картки, випущені банком, обслуговуються в 220 країнах світу. Власний процесінговий центр, створений банком, дозволяє робити клієнтам високоякісні послуги, підтримуючи тарифи на незмінно низькому рівні. Для юридичних осіб банк «Південний» відкриває корпоративні картки, що дозволяють дістати грошові кошти на командировочні і представницькі витрати. Також передбачається послуга по виплаті заробітної плати співробітникам підприємств за допомогою платіжних карт.

Завдяки багаторічному функціонуванню у фінансовому секторі, економіки України, проведенню зваженої і раціональної політики, АБ «Південний» користується заслуженою довірою клієнтів. Щорічний аналіз діяльності банку «Південний», проведений міжнародною аудиторською

компанією «Ernst and Young» підтверджує прозорість його звітності і відповідність міжнародним вимогам.

З метою оперативного управління кредитно-розрахункового обслуговування підприємств і організацій – клієнтів банку, територіально вилучених від місця розташування банку, організовуються філії. Усі філії банку «Південний» розташовані у великих обласних центрах по всій Україні.

АБ «Південний» має філії у таких містах: Київ, Одеса, Чорноморськ, Білгород-Дністровський, Ізмаїл, Вінниця, Дніпро, Запоріжжя, Кропивницький, Луцьк, Львів, Миколаїв, Полтава, Кременчук, Тернопіль, Ужгород, Харків, Хмельницький, Черкаси, Чернігів, Чернівці. Філія банку являє собою відособлений підрозділ, що робить делеговані йому головним управлінням банку операції. Він укладає договори і веде господарську діяльність.

Клієнтурою банку є АТ, благодійні організації, приватні, колективні, державні підприємства, фізичні особи і нерезиденти, і резиденти, інститути, ТОВ, МКП, НПО, ПКФ, СП, загальнодержавні фонди, споживчі суспільства, садівничі товариства, технікуми, профспілки, заводи, приватні підприємства. У філії банку «Південний» у м. Одесі для операційного дня банку використовується програма «SCROOGE-II», що дозволяє автоматично проводити платіжні документи і формувати їх на паперові носії, формувати баланс, звіти для НБУ.

АБ «Південний» жорстко запроваджує новітні стандарти управління ризиками і сучасні інформаційні технології. Станом на 01.01.2023 він має такі показники: статутний капітал – 136,24 млн.грн.; власний капітал-179 млн.грн.; чисті активи - 1849 млн.грн.; кредитний портфель-1357,25 млн.грн.; прибуток- 5,511 млн.грн.; кількість філій- 14; кількість безбалансових відділень- 82; кількість співробітників - 2049.

Станом за 31.01.2023 році АБ «Південний» має такі рейтинги за даними Української асоціації банків за:

- чистими активами та пасивами – 10 місце;

- фінансовим результатом – 32 місце;
- капіталом – 13 місце;
- активами – 9 місце;
- зобов'язаннями – 9 місце
- депозитами фізичних осіб – 9 місце;
- структурою кредитного портфеля – 10 місце

У 2022 році НБУ зареєстровано збільшення статутного капіталу АБ «Південний» до 136 245 тис. грн. Розмір регулятивного капіталу збільшено на 148,27%, і станом на 01.01.2023 він склав 178 990 тис. грн.

Збільшення чистих активів Банку «Південний» у 2022 році склало 94,21% (станом на 01.01.2023 чисті активи становили 1 848 622 тис. грн.), що спричинило збільшення практично всіх позицій активної частини балансу, зокрема, збільшення кредитно-інвестиційного портфеля на 87,85% (станом на 01.01.2023 цей показник досяг 1 277 023 тис. грн.)

Структура активів у процесі діяльності Банку постійно змінюється адекватно змінам економіки, приросту і перспективності окремих сегментів ринку. При активному зростанні валюти балансу Банку в минулому році завдяки грамотній політиці ризик-менеджменту вдалося зберегти високу якість активів. Так, станом на 01.01.2023 більшу частину структури активів Банку займає клієнтський кредитний портфель (61,77%) і кошти в інших банках (20,32%). Вагома частка кредитного портфеля в загальних активах підтверджує пріоритетність цього виду активів у забезпеченні прибутків АБ «Південний», які забезпечуються депозитними вкладками від населення.

Основним джерелом фінансування діяльності АБ «Південний» в 2022 році стали кошти клієнтів, які протягом долі зросли на 59,96% і на звітну дату становили 1 208 334 тис. грн. Кошти юридичних осіб у загальній сумі клієнтських коштів становили 45,55%, кошти фізичних осіб - 54,45%. Найбільш активними темпами приросту в структурі коштів клієнтів характеризувалися кошти, залучені від фізичних осіб. Їх обсяг збільшився на 29,10% і на звітну дату становив 657 979 тис. грн. Загалом зобов'язання АБ

«Південний» збільшилися в 1,9 рази і станом на 31 грудня 2022 долі становили 1 671 320 тис. грн.

Оперативним інструментом для підтримання ліквідності АБ «Південний» є залучення коштів на міжбанківському ринку. Їх обсяг за 2022 рік зріс у 3,3 рази, а питома вага в загальних зобов'язаннях АБ «Південний» склала 13,13 %. Протягом 2022 долі Банк «Південний» у повному обсязі виконував вимоги НБУ з дотримання обов'язкових економічних нормативів.

Робота АБ «Південний» з корпоративними клієнтами у 2022 році ґрунтувалася на постійному удосконаленні рівня обслуговування і пропозиції нових комплексних банківських продуктів. У 2023 році АБ «Південний» продовжує плідну співпрацю з клієнтами - юридичними особами різних форм власності, умови надання банківських послуг яким максимально наближені до побажань корпоративних клієнтів. З урахуванням їх індивідуальних особливостей були розроблені альтернативні форми послуг, умови оформлення і оплати.

Розроблено і запропоновано новий банківський продукт для корпоративних клієнтів - щоденну електронну розсилку «Інформаційна підтримка від АБ «Південний» з оперативною економічною інформацією, що дає можливість швидко зорієнтуватися у фінансових новинах і своєчасно відреагувати на зміни у валютному законодавстві.

Основними напрямками діяльності АБ «Південний» є розрахунково-касове обслуговування у національній валюті та проведення експортно-імпортних операцій клієнтів. Обіг коштів на рахунках корпоративних клієнтів за 2022 рік склав 40 751 млн. грн.

Великою популярністю серед клієнтів користується така вже традиційна послуга АБ «Південний» як овердрафт на поточному рахунку, що втілюється у збільшенні обсягів кредитування та кількості клієнтів, які скористалися цією послугою.

Овердрафт є симбіозом кількох традиційних банківських послуг, які поєднуються у комплексному продукті: це і розрахункове обслуговування, і

кредитна підтримка, і інструмент управління грошовими потоками. Специфіка овердрафту вимагає високого ступеню довіри до клієнта, що є важливим кроком до більш масштабних кредитних взаємовідносин. Для клієнта - це можливість «заробити» кредитну історію, для АБ «Південний» - ближче придивитися до свого клієнта, оцінити його ділові здібності. Протягом 2022 року АБ «Південний» відкривав за дорученнями клієнтів як підтверджені, так і непідтверджені акредитиви. Частка останніх у загальній кількості виставлених акредитивів збільшується з року в рік, що свідчить про зростаючу довіру іноземних партнерів до АБ «Південний» як надійної фінансової установи. У 2022 році АБ «Південний» пропонував послуги надання гарантій за заявками туристичних агентств для їх акредитації в International Air Transport Association, а також на користь туристичних агенцій і готелів за кордоном. Гарантії АБ «Південний» приймаються такими відомими компаніями, як: Deutsche Lufthansa AG, Polskie Linie Lotnicze LOT, Gullivers Travel Associates та інші. У 2023 році АБ «Південний» і надалі має намір активно співпрацювати з туристичними фірмами та агенціями з надання банківських гарантій.

У 2022 році було здійснено документарних операцій на загальну суму майже 5,45 млн. дол. США. Обсяг операцій із застосуванням імпорتنих акредитивів склав більш ніж 774 тис. дол. США (14 % від загального обсягу документарних операцій), експортних акредитивів - майже 2,97 млн. дол. США (55 % від загального обсягу документарних операцій). Обсяги наданих Банком у 2022 році гарантій склав більш ніж 1,7 млн. дол. США (31 % від загального обсягу документарних операцій). У структурі документарних операцій АБ «Південний» за 2022 рік кількість імпорتنих акредитивів складає 17 %, експортних акредитивів - 15 %, гарантій - 68 %. У 2022 році обсяги торгових операцій з векселями досягли 1 234 млн.грн.

Клієнти АБ «Південний» гідно оцінили високу якість та оперативність запропонованих Банком послуг, які надаються у поєднанні з лояльними і конкурентними тарифами комісійної винагороди. Банк «Південний» здійснює

весь комплекс операцій з векселями: облік, надання авалу і гарантій, інкасація, доміціляція, операції репо, продаж депозитних сертифікатів, комерційні і комісійні операції на ринку цінних паперів, випуск банківських векселів. Виконано комісійних операцій на замовлення клієнтів на загальну суму 1 625 млн. грн., що у 5,7 рази перевищує показники попереднього року.

Розмір портфеля векселів у власності АБ «Південний» зріс на 70 млн. грн. і станом на 01.01.2023 становив 275 млн. грн. Обсяги продажу депозитних сертифікатів за 2022 рік становили 486 млн. грн. Клієнти Банку «Південний» можуть отримати безкоштовну кваліфіковану консультацію з питань вексельного обігу. Комплексне обслуговування дозволяє задовольнити будь-які потреби клієнта у цій галузі і знайти найоптимальніше розрахункове рішення.

У 2022 році Банк «Південний» на підставі ліцензії НКЦПФР від 01.09.2022 здійснював депозитарну діяльність зберігача цінних паперів клієнтів. У 2022 році АБ «Південний» обслуговував 597 депонентів, серед яких 506 фізичних і 89 юридичних осіб, а також провів 2150 облікових операцій на суму 997 млн. грн. Станом на 01.01.2023 кількість паперів, емітованих 201 емітентом на DEPO-рахунках, становила 1003,7 млн. шт. номінальною вартістю 305 млн. грн. За минулий рік Банком проведено 750 операцій із знерухомлення цінних паперів, випущених у документарній формі на суму 936,3 млн. грн., підготовлено 377 реєстрів власників цінних паперів відповідно до запитів реєстраторів.

Залишки на строкових вкладах фізичних осіб станом на 01.01.2023 становили 510,858 млн. грн., в тому числі:

- 308 091 299 грн.
- 51 747 707 дол. США
- 4 033 828 євро.

Протягом 2023 року обсяг строкових депозитних вкладів приватних вкладників Банку «Південний» зріс на 61%, в тому числі:

- по вкладах у гривнях на 65 %

- у дол. США на 52 %
- у євро на 149 %

Протягом 2023 року кількість строкових рахунків фізичних осіб у Банку «Південний» зросла на 48%, станом на 01.08.2023р їх було відкрито 25720. Банк «Південний» пропонує клієнтам - фізичним особам повний спектр розрахункових операцій у національній та іноземній валюті: відкриття і обслуговування поточних рахунків, безготівкові розрахунки, грошові перекази, касове обслуговування, приймання платежів усіх видів. Станом на 01.01.2023 у Банку «Південний» відкрито 26 469 поточних рахунків приватних осіб, залишок коштів на яких склав:

- 4 563 155 грн.
- 1 075 510 дол. США
- 109 472 євро

Залишки коштів на поточних рахунках приватних клієнтів збільшилися протягом 2022 року в гривневому еквіваленті на 58 %. У 2022 році Банк «Південний» розпочав надавати послуги з виплат пенсій і грошової допомоги населенню. У тому ж році залучено на обслуговування близько 1 000 пенсіонерів і одержувачів грошової допомоги. Як активний оператор на ринку банківських металів Банк «Південний» пропонує банківські метали у зливках своїм клієнтам - юридичним і фізичним особам. У 2022 році Банком підписано довгострокові договори і контракти на поставку сертифікованих банківських металів (золота, платини, паладію і срібла) з провідними іноземними банками та афінажними компаніями.

Основними напрямками діяльності АБ «Південний» у цьому сегменті ринку в минулому році були:

- купівля/продаж банківських металів оптом та в роздріб, за власний рахунок і за рахунок клієнтів
- залучення банківських металів на вклади (до запитання і на певний термін) АБ «Південний» надає послуги по грошовим переказам за системою «Western Union».

У 2021 році Банк «Південний» став прямим агентом компанії «Western Union» і станом на 01.01.2023 працює з 23 банками - агентами, здійснюючи перекази за системою «Western Union» у 209 пунктах.

Логічним продовженням роботи АБ «Південний» стало відкриття у центрі м. Івано-Франківськ першого в Україні спеціалізованого відділення «Western Union», яке надає виключно послуги з грошових переказів «Western Union». За звітний рік Банком «Південний» було виплачено переказів за системою «Western Union» на суму 16,017 млн. дол. США (для порівняння, у 2021 році - 9, 692 млн. дол. США). Відправлено 9,498 млн. дол. США. Кількість власних пунктів з прийому платежів «Western Union» зросла за 2022 рік з 42 до 62. Активний розвиток у 2022 році здобули перекази у національній грошовій одиниці - гривні. За переказами у гривні в Україні Банком «Південний» було виплачено населенню більш ніж 724 тис. грн., а відправлено більш ніж 455 тис. грн. У 2022 році Банк «Південний» розпочав здійснювати перекази коштів фізичних осіб за оптимізованою схемою міжбанківських розрахунків спільно з банками «Імпексбанк» (Росія) та «Інеко» (Вірменія). Банк «Південний» надає послуги з обслуговування дорожніх чеків Thomas Cook і American Express. Банками - агентами по роботі з дорожніми чеками у 2022 році Thomas Cook і American Express стали 30 банків. З жовтня 2022 року АБ «Південний» розпочав надавати клієнтам індивідуальні банківські сейфи для зберігання коштовностей та документів.

2.2. Складові елементи системи платіжних послуг

При розгляді складових елементів системи платіжних послуг використаємо дані відділення № 12 банку «Південний» у м. Одеса.

Відділення №12 (м. Одеса) АК «Південний» надає такі послуги:

1. Касове обслуговування клієнтів;
2. Ведення рахунків клієнтів (резидентів) та здійснення розрахунків за їх дорученням (у державній валюті України);

3. Ведення рахунків банків-кореспондентів (резидентів) та здійснення розрахунків за їх дорученням (у державній валюті України);

4. Проведення операцій з касового виконання державного бюджету, включаючи ведення бюджетних рахунків клієнтів та рахунків, державні позабюджетні фонди за дорученням Національного банку України та Головного управління Державного казначейства Міністерства фінансів України;

5. Видача кредитів юридичним особам;

6. Видача кредитів фізичним особам;

7. Залучення депозитів юридичних;

8. Залучення депозитів фізичних осіб;

9. Ведення валютних рахунків клієнтів;

10. Неторговельні операції;

11. Операції з міжнародних торгових розрахунків;

12. Операції з торгівлі іноземною валютою на внутрішньому валютному ринку;

13. Операції щодо розміщення валютних коштів на внутрішньому ринку;

14. Відповідальне зберігання цінностей клієнтів банку;

15. Фінансування капітальних вкладень;

16. Довірчі операції (розміщення коштів, управління цінними паперами тощо) за дорученням клієнтів;

17. Купівля, продаж платіжних документів, цінних паперів, і навіть операції із нею;

18. Купівля, продаж та зберігання цінних державних паперів;

19. Консультаційні послуги;

20. Перевезення грошово-валютних цінностей

Клієнти Відділення №12 (м. Одеса) АК «Південний» використовують різноманітні форми розрахунків: платіжні доручення, платіжні вимоги-доручення, платіжні вимоги, чеки, акредитиви, векселі.

У табл.2.2-2.5 наведено результати аналізу балансу банку.

Таблиця 2.2

Аналіз пасиву балансу за 2021 рік

№ п/п	Показатель	Значення, тис. грн.		Зміна		Питома вага, %		Зміна питомої ваги, %	Показник структурної динаміки, %
		на початок року	на кінець року	абс., тис. грн.	відносно, %	на початок року	на кінець року		
1	Зобов'язання, зокрема	9163,6	12653,8	3490,2	38,09	98,34	98,51	0,17	98,97
2	Депозити, з них	4187,2	5894	1706,8	40,76	44,94	45,88	0,95	48,39
3	Поточні рахунки	1117,8	1553,9	436,1	39,01	12,00	12,10	0,10	12,37
4	Інші зобов'язання	4976,4	6760,1	1783,7	35,84	53,41	52,63	-0,78	50,58
4.1	у т.ч. розрахунки між філіями	1749,4	2411,2	661,8	37,8	18,8	18,8	0	18,76
5	Капітал	154,3	190,8	36,5	23,66	1,66	1,49	-0,17	1,03
6	Разом джерел	9317,9	12844,6	3526,7	37,85	100,00	100,00	0,00	100,00

Джерело: власні розрахунки

Таблиця 2.3

Аналіз пасиву балансу за 2022 рік

№ п/п	Показатель	Значення, тис. грн.		Зміна		Питома вага, %		Зміна питомої ваги, %	Показник структурної динаміки, %
		на початок року	на кінець року	абс., тис. грн.	відносно, %	на початок року	на кінець року		
1	Зобов'язання, зокрема	12653,8	38644	25990,2	205,39	98,52	99,35	0,84	99,76
2	Депозити, з них	5894,0	2485,5	-3408,5	-57,83	45,89	6,39	-39,50	-13,08
3	Поточні рахунки	1553,9	1595,3	41,4	2,66	12,10	4,10	-8,00	0,16
4	Інші зобов'язання	6760,1	36159	29398,9	434,88	52,63	92,96	40,33	112,85
4.1	у т.ч. розрахунки між філіями	2411,2	27707,1	25295,9	1049,1	18,8	71,23	52,43	278,9
5	Капітал	190,8	252,2	61,4	32,18	1,49	0,65	-0,84	0,24
6	Разом джерел	12844,6	38896,2	26051,6	202,82	100,00	100,00	0,00	100,00

Джерело: власні розрахунки

Таблиця 2.4

Аналіз активу балансу за 2021 рік

№ п/п	Показатель	Значення, тис. грн.		Зміна		Питома вага, %		Зміна питомої ваги, %	Показник структурної динаміки, %
		на початок року	на кінець року	абс., тис. грн.	відносно, %	на початок року	на кінець року		
1	Кошти в касі	117,9	339,4	221,5	187,87	1,27	2,64	1,38	6,28
2	Кредити	1165,9	2032,2	866,3	74,30	12,51	15,82	3,31	24,56
3	Інші активи	8034,1	10473,0	2438,9	30,36	86,22	81,54	-4,69	69,16
4	У т.ч. розрахунки між філіями	5912,9	8254,5	2341,6	39,6	63,45	64,26	-0,81	-1,28
4.1	Разом активів	9317,9	12844,6	3526,7	37,85	100,00	100,00	0,00	100,00

Джерело: власні розрахунки

Таблиця 2.5

Аналіз активу балансу за 2022 рік

№ п/п	Показатель	Значення, тис. грн.		Зміна		Питома вага, %		Зміна питомої ваги, %	Показник структурної динаміки, %
		на початок року	на кінець року	абс., тис. грн.	відносно, %	на початок року	на кінець року		
1	Кошти в касі	339,4	629,7	290,3	85,53	2,64	1,62	-1,02	1,11
2	Кредити	2032,2	9980,9	7948,7	391,14	15,82	25,66	9,84	30,51
3	Інші активи	10473,0	28285,7	17812,7	170,08	81,54	72,72	-8,82	68,37
4	У т.ч. розрахунки між філіями	8254,5	27707,1	19452,6	235,66	64,26	71,23	6,97	10,84
4.1	Разом активів	12844,6	38896,3	26051,7	202,82	100,00	100,00	0,00	100,00

Джерело: власні розрахунки

За аналізований період відбулися істотні зміни у динаміці і структурі активів і пасивів. На початок 2021 року сума пасивів становила 9317,9 тис. грн., протягом року вона зросла на 3526,7 тис. грн, або 37,85%. Найбільшу питому вагу у структурі пасивів мали зобов'язання – відповідно 98,34% і 98,51% початку і кінець року. Зміна частки є незначною – 0,17%. Зобов'язання зросло з 9163,6 тис. грн. до 12 654 тис. грн, або 38,09%. У структурі зобов'язань найбільшу питому вагу мають не депозити, а інші зобов'язання (кредиторська заборгованість, розрахунки між філіями, несплачені відсотки).

Це негативно характеризує роботу відділення. Проте, питома вага депозитів трохи зросла – з 44,94% до 45,88%. За рік їхня сума збільшилася на 1706,5 тис. грн, або 40,76%. Темпи зростання депозитів перевищують темпи зростання зобов'язань.

У 2022 року відбулося збільшення валюти балансу більш ніж у 3 рази. Загалом джерела коштів зросли на 26051,6 тис. грн. Найбільші темпи зміни мають інші зобов'язання (на 438,88%). Показник структурної динаміки із них становить 112,85%. Це пояснюється суттєвим зниженням залишків на депозитних рахунках (на 3408,5 тис. грн., або на 57,83%). Залишки на поточних рахунках незначно зросли (на 41,4 тис. грн. або на 2,66%), але їхня питома вага скоротилася з 12,1% до 4,1%. Ці зміни можна визнати несприятливими для банку.

Аналіз активу балансу дозволив дійти таких висновків.

У 2021 та 2022 роках Найбільшу питому вагу у структурі активів мають інші активи. На початок 2021 року їхня сума становила 8034,1 тис. грн. За рік їхня сума зросла на 2438,9 тис. грн, або 30,36%. Залишки кредитних вкладень збільшилися на 866,3 тис. грн., проте їхня питома вага змінилася незначно – з 12,51% до 15,82% і, як і раніше, залишається низькою. Кошти у касі збільшились із 117,9 до 339,4 тис. грн. Їхня питома вага в структурі активів збільшилася з 1.27 до 2.64%. Структуру активів банку можна визнати незадовільною, тому що в ній переважають інші активи (дебіторська

заборгованість, розрахунки з господарської діяльності та розрахунки між філіями).

У 2022 році найвищий показник структурної динаміки мають інші активи (68,37%). Вони зросли на 17 812,7 тис. грн, або 170,08%. Найбільшими темпами зросли кредити (на 7948,7 тис. грн., або на 391,14%). Це призвело до збільшення їх частки до 25,66% або на 9,84%. Залишки коштів у касі зросли на 290,3 тис. грн., проте їхня питома вага скоротилася на 1,02%.

Таким чином, за аналізований період активи банку збільшились на 3526,7 тис. грн (на 37,85%), діяльність банку була прибутковою, чистий прибуток банку у 2022 року збільшилась на 106,74 тис. грн. (на 30,49%) та становила 456,82 тис. грн.

2.3. Оцінка складу, структури, динаміки обсягів платіжних послуг

Стан розрахункових операцій банку та перспективи їх розвитку залежать від кількості діючих рахунків до запитання, від наявності коштів на цих рахунках, від розмірів надходжень коштів та обсягів платежів з рахунків до запитання. Вихідні дані для аналізу стану розрахункових операцій та їх динаміки наведено у табл.2.6.

Як свідчать результати аналізу, протягом 2021 року спостерігалось постійне збільшення кількості рахунків до запитання, на початок року було відкрито 645 рахунків, до кінця року кількість рахунків збільшилась на 81 рахунок (на 12,6%) та склала 726 рахунків. Максимальне збільшення кількості рахунків спостерігалось у 3-му кварталі, мінімальне – у 2-му та 4-му кварталі 2021 року, середньоквартальний темп зростання кількості рахунків становив 1,04%. У 2022 році виникла тенденція скорочення кількості рахунків до запитання, що було викликано закриттям недіючих рахунків, якими не здійснювалися розрахункові операції через відсутність коштів у них. До кінця 2022 року кількість рахунків скоротилася на 31 рахунок (на 4,26%) і становила 673 рахунки.

Таблиця 2.6

Стан рахунків до запитання та рух коштів за ними у Відділенні №12 (м. Одеса) АК «Південний» у 2022 році

№ п/п	Рік	Показники	Значення					Всього за рік
			На початок 1 кв.	На початок 2 кв.	На початок 3 кв.	На початок 4 кв.	На кінець 4 кв.	
1	2021	Залишки, тис. грн.	1117,8	1365,8	1222,6	3054,8	1553,9	1744,8
		Дебетові обороти, тис. грн.	21678,9	23470,1	21789,1	18956,8	25679	89895
		Кредитові обороти, тис. Грн.	22679,1	23718,1	21645,9	20789	24178,1	90331,1
		Кількість рахунків до запитання	645	658	669	715	726	682
2	2022	Залишки, тис. грн.	1553,9	775,8	985,7	3162,4	1595,3	1624,6
		Дебетові обороти, тис. грн.	25679	26451,2	18907,3	16890,4	28901,3	91150,2
		Кредитові обороти, тис. Грн.	24178,1	25673,1	19117,2	19067,1	27334,2	91191,6
		Кількість рахунків до запитання	726	699	682	692	673	693

Джерело: власні розрахунки

Результати аналізу динаміки кількості рахунків до запитання наведено у табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Аналіз динаміки рахунків до запитання

№ п/п	Показники	Значення		Зміна	
		2021	2022	абсолютна, од.	відносна, %
1	Зміна кількості рахунків за рік	81	-31	-112	-138,27
2	Середньорічна кількість рахунків	682	693	8,6	1,6
3	Середньоквартальний темп зростання кількості рахунків	1,04	0,98	-0,06	-5,8

Джерело: власні розрахунки

Максимальне скорочення кількості рахунків спостерігалось у 1 кварталі, максимальне – у 3-му кварталі, середньоквартальний темп скорочення кількості рахунків становив 98%. Середньорічна кількість рахунків до запитання 2022 року проти 2021 року збільшилося незначно (на 11 рахунків або на 1,6%) і становило 693 рахунки. Результати аналізу руху коштів за рахунками до запитання наведено у табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Аналіз руху коштів за рахунками до запитання

№ п/п	Показатели	Значення		Зміна	
		2021	2022	абсолютна, од.	відносна, %
1	Зміна деталей протягом року, тис. грн.	436,1	41,4	-394,7	-90,51
2	Середньорічні залишки, тис. грн.	1744,8	1624,6	-120,2	-6,89
3	Дебетові обороти протягом року, тис. грн.	89895	91150,2	1255,2	1,40
4	Кредитні обороти протягом року, тис. грн.	90331,1	91191,6	860,5	0,95
5	Середньоквартальний темп зростання				
5.1	- залишків	1,09	1,01	-0,08	-7,34
5.2	- дебетових оборотів	1,06	1,04	-0,02	-1,88
5.3	- кредитових оборотів	1,02	1,04	0,02	1,96

Джерело: власні розрахунки

Протягом аналізованого періоду залишки коштів до запитання збільшувалися у зв'язку з тим, що коштів у рахунки надходило більше, ніж їх

використовувалося здійснення платежів. У 2021 року залишки коштів збільшились на 436,1 тис. грн. та до кінця року становили 1553,9 тис. грн.

Спостерігалася їхня нерівномірна зміна протягом року (збільшення в 1-му та 3-му кварталах, зниження у 2-му та 4-му кварталах), середньоквартальний темп зростання залишків рахунків склав 1,09. До кінця 2022 року приріст залишків коштів становив 41,4 тис. грн. та сповільнився на 90,51% (на 394,7 тис. грн.) порівняно з початком року. Це було з тим, що темпи приросту платежів 2022 року перевищували темпи приросту надходжень на рахунки до запитання.

У 1-му та 4-му кварталах відбувалося зниження залишків коштів, у 2-му та 3-му кварталах – їх збільшення. Середньоквартальний темп зростання залишків в 2022 року становив 1,01 і знизився проти 2021 року на 0,08 пунктів, або на 7,34%. Середньорічний рівень залишків у зв'язку із значним їх скороченням усередині року знизився на 120,2 тис. грн. (або на 6,89%) та становив 1624,6 тис. грн.

Обсяги надходжень коштів на рахунки до запитання та платежів з рахунків 2022 року проти 2021 року збільшились, але незначно: надходження коштів (кредитові обороти) – на 860,5 тис. грн. (на 0,95%), платежів – 1255,2 тис. грн. (на 1,4%). Темпи приросту обсягу платежів протягом року перевищували темпи приросту надходжень на рахунки, що стало причиною уповільнення приросту залишків коштів у рахунках до запитання 2022 року

Нижче наводяться результати аналізу платіжного обороту за квітень та вересень за 2021, 2022 та 2023 років. Використовувати аналітичний чи звітний матеріал банку загалом протягом року неможливо було через те, що на рівні банку вивчення платіжного обороту не проводиться.

Аналіз свідчить, що платіжне доручення є досить привабливим для клієнтів та має стабільну питому вагу у розрахунках. Кількісну характеристику розрахунків платіжними дорученнями по Відділенню №12 (м. Одеса) АК «Південний» України в Донецькій області наведено в табл.2.9. Популярність розрахунків платіжними дорученнями зростає. Водночас

співвідношення між питомою вагою розрахунків, визначених за обсягом документообігу (грн) та кількістю розрахункових документів (шт.), становить у середньому 1:1,6. Це ставлення свідчить про те, що сума одного платіжного доручення (в середньому 1626 грн.) менша, ніж сума одного екземпляра інших розрахункових документів (6767 грн.).

Кількісна характеристика розрахунків платіжними вимогами дорученнями наведено у табл.2.9. Співвідношення між питомою вагою розрахунків, визначених за обсягом документообігу (грн) та кількістю розрахункових документів (шт.), становить у середньому 7:1. Це свідчить про те, що сума однієї платіжної вимоги-доручення значно перевищує вартість одного розрахункового документа. Кількісна характеристика розрахунків платіжними вимогами наведено у табл.2.10.

Розрахунки чеками мають найменшу питому вагу безготівкових розрахунках - близько 2% (табл.2.11), оскільки в умовах електронних платежів оборотність чеків збільшилася, що затримує надходження коштів на рахунки товаровиробників.

Розрахунки з акредитивів були надовго безпідставно викреслені із системи розрахунків. Багато клієнтів не знають переваг цієї форми розрахунків і тому не використовують її.

Отже, системний аналіз практики організації безготівкових розрахунків свідчить про переважання розрахунків платіжними дорученнями. Популярність розрахунків платіжними дорученнями пояснюється нині великим поширенням попередньої оплати товарів та послуг

В умовах оздоровлення фінансової системи згідно з результатами дослідження зросте значення платіжних вимог-доручень у розрахунках за товарними операціями. Частка розрахунків платіжними дорученнями тому знизиться, але вони залишаться переважною формою розрахунків за нетоварними операціями.

Розрахунки платіжними вимогами є малоперспективними, оскільки відповідають принципам розвинених ринкових відносин.

Таблиця 2.9

Відомості про документообіг, кількість розрахункових документів (у тому числі платіжних доручень) щодо Відділення №12 (м. Одеса) АК «Південний»

Рік	Місяць	Документооборот							Кількість розрахункових документів		
		Всього, тис. грн.	У тому числі платіжних доручень					всього, шт.	у т.ч. платіжних доручень, шт.	питома вага, %	
			всього, тис. грн.	питома вага, %	у т.ч. товарних операцій, тис. грн.	питома вага, %	нетоварні операції, тис. грн.				питома вага, %
2021	Квітень	10900	1035	52.01	8280	80.00	2070	20.00	8997	7312	81.27
	Вересень	19750	1106	56.00	7964	72.01	3096	27.99	8084	6800	84.12
2022	Квітень	21850	10900	49.89	7980	73.21	2920	26.79	9474	7336	80.40
	Вересень	20800	10500	50.48	7850	74.76	2650	25.24	9870	7929	80.33
2023	Квітень	24850	11900	47.89	8700	73.11	3200	26.89	10695	8312	77.72
	Вересень	23250	11500	49.46	8150	70.87	3350	29.13	11985	10005	83.48

Джерело: власні розрахунки

Таблиця 2.10

Дані про документообіг, кількість розрахункових документів, у тому числі вимог-доручень, по Відділенню №12 (м. Одеса) АК «Південний»

Рік	Місяць	Документооборот			Кількість розрахункових документів		
		всього, тис. грн.	у т.ч. вимоги-доручення	питома вага, %	всього, тис. грн.	у т.ч. вимоги-доручення	питома вага, %
2021	Квітень	19900	4300	21.61	8997	261	2.90
	Вересень	19750	3900	19.75	8084	212	2.62
2022	Квітень	21850	4200	19.22	9374	254	2.71
	Вересень	20800	4300	20.67	9870	197	2.00
2023	Квітень	24850	4400	17.71	10695	301	2.82
	Вересень	23250	4000	17.20	11985	378	3.16

Джерело: власні розрахунки

Таблиця 2.11

Дані про документообіг, кількість розрахункових документів (у тому числі платіжних вимог) щодо Відділенню №12 (м. Одеса) АК «Південний»

Рік	Місяць	Документооборот			Кількість розрахункових документів		
		всього, тис. грн.	у т.ч. платіжні вимоги, тис. грн.	питома вага, %	всього, тис. грн.	у т.ч. платіжні вимоги	питома вага, %
2021	Квітень	24850	6470	26,04	10695	1471	13,75
	Вересень	23250	6040	25,98	11985	1008	8,41
2022	Квітень	21850	562	2,6	9374	140	1,5
	Вересень	20800	488	2,3	9870	161	1,6
2023	Квітень	19900	428	2,2	8997	132	1,5
	Вересень	19750	393	2	8084	98	1,2

Джерело: власні розрахунки

Таблиця 2.12

Дані про документообіг, кількість розрахункових документів (у тому числі чеків) по Відділенню №12 (м. Одеса) АК «Південний»

Рік	Місяць	Документооборот			Кількість розрахункових документів			Кількість клієнтів		
		всього, тис. грн.	у т.ч. чеки, тис. грн.	питома вага, %	всього, шт.	у т.ч. чеків	питома вага, %	всього, од.	у т.ч. чеками	питома вага, %
2023	Квітень	24850	2080	8.37	10695	611	5.71	1371	152	11.09
	Вересень	23250	1710	7.35	11985	594	4.93	1290	146	11.32
2022	Квітень	21850	1132	5.18	9374	184	1.96	1174	90	7.67
	Вересень	20800	1120	5.38	9870	132	1.34	1152	85	7.38
2021	Квітень	19900	971	4.88	8997	104	1.16	1092	48	4.40
	Вересень	19750	860	4.35	8084	92	1.14	1010	46	4.55

Джерело: власні розрахунки

Активи платників податків можуть бути примусово стягнуті в рахунок погашення його податкових зобов'язань виключно за рішенням суду (арбітражного суду). Вона виникає і функціонує тоді, коли постачальник зацікавлений у реалізації своєї продукції, але під час укладання договору покупець не має необхідної суми коштів, тому в рахунок майбутнього свого платежу виписує вексель, сума якого з урахуванням строку платежу та процентів за кредит, як правило, перевищує розмір суми товарного договору.

Безготівкові форми розрахунків можуть взаємно замінюватися, тому тісно пов'язані друг з одним. Систему безготівкових розрахунків можна розглядати, тому як багатовимірну сукупність із зв'язками, що взаємно перетинаються. Збільшення обсягу розрахункових операцій на 2022 рік проти 2021 року привело до збільшення чистого доходу від розрахункових операцій та прибутку банку. У 2022 році дохід від розрахункових операцій склав 1344,11 тис. грн., що вище за рівень 2021 року на 64,86 тис. грн., або на 5,07%. Зростанню доходу сприяло скорочення витрат за розрахунковими операціями на 392,61 тис. грн., або на 69,62%. Скорочення доходу від розрахункових операцій знизило чистий прибуток на 327,75 тис. грн, або 17,78%. Аналіз прибутку банку наведено у табл.2.13.

У 2022 році чистий прибуток банку склав 456,82 тис. грн., що на 106,74 тис. грн. або на 30,49% більше за рівень 2021 року. У структурі прибутку до оподаткування найбільшу питому вагу мав чистий відсотковий дохід: у 2021 році - 61,19%, у 2022 році – 165,32% у зв'язку із здійсненням кредитних та депозитних операцій. У 2022 році було отримано чистий збиток від непроцентних операцій у сумі 426,28 тис. грн., у зв'язку з тим, непроцентні витрати були більшими за непроцентні витрати на 426,28 тис. грн. Питома вага збитку за комісійними та іншими невідсотковими операціями склала 65,32% прибутку до оподаткування. Проте, чистий прибуток від розрахункових операцій мав позитивне значення, становив 1344,1 тис. грн. та збільшився на 17,66%. Це свідчить, що збитковими є інші комісійні та інші операції, але з розрахункові.

Таблиця 2.13

Аналіз прибутку банку за 2022 рік

№ п/п	Показник	Значення, тис. грн.		Зміна, тис. грн.		Питома вага, %		Зміна питомої ваги, %	Показник структурної динаміки, %
		2021	2022	Абсолютна, тис. грн.	Відносна, %	2021	2022		
1	Чистий процентний дохід	306,07	1078,88	772,81	252,49	61,19	165,32	104,13	724,01
2	Чистий невідсотковий прибуток, з нього	194,05	-426,28	-620,33	-319,68	38,81	-65,32	-104,13	-581,15
3	Чистий дохід від розрахункових операцій	1279,25	1344,11	64,86	5,07	255,79	205,96	-49,83	60,76
4	Чистий дохід від іншої операційної діяльності	-1085,2	-1770,39	-685,19	-63,13	-216,98	-271,28	-54,3	-641,92
5	Прибуток до оподаткування	500,12	652,6	152,48	30,48	100,00	100,00	0	142,85
6	Податок на прибуток	150,04	195,78	45,74	30,49	30,00	30,00	0,00	-42,85
7	Чистий прибуток	350,08	456,82	106,74	30,49	70,00	70,00	0,00	100

Джерело: власні розрахунки

Приріст чистий прибуток від розрахункових операцій на 2022 рік становив 64,86 тис. грн. (5,07%). Отже, скорочення кількості рахунків до запитання у 2022 році не призвело до скорочення ресурсної бази для здійснення розрахункових операцій, зниження обсягу розрахункових операцій і чистого доходу від розрахункових операцій. Однак, в результаті аналізу виявилися негативні фактори, дія яких у майбутньому може призвести до зменшення розмірів розрахункових операцій банку: зниження частки рахунків до запитання в джерелах коштів, скорочення середньорічних коштів, уповільнення приросту залишків коштів, зниження середньоквартальних темпів зростання залишків та дебетових оборотів за рахунками до вимоги.

Висновки до розділу 2

1. Банк «Південний» у даний час є одним з найбільших фінансових структур, що динамічно розвиваються. За даними асоціації українських банків, банк «Південний» постійно входить у десятку найбільших банків України по величині активів і в двадцятку за іншими показниками. Зареєстрований у м. Одеса, статутний капітал 1339050,9 тис. грн.

2. За аналізований період відбулися істотні зміни у динаміці і структурі активів і пасивів. На початок 2021 року сума пасивів становила 9317,9 тис. грн., протягом року вона зросла на 3526,7 тис. грн, або 37,85%. Найбільшу питому вагу у структурі пасивів мали зобов'язання – відповідно 98,34% і 98,51% початку і кінець року. Зміна частки є незначною – 0,17%. Зобов'язання зросло з 9163,6 тис. грн. до 12 654 тис. грн, або 38,09%. У структурі зобов'язань найбільшу питому вагу мають не депозити, а інші зобов'язання (кредиторська заборгованість, розрахунки між філіями, невикладені відсотки).

3. Це негативно характеризує роботу відділення. Проте, питома вага депозитів трохи зросла – з 44,94% до 45,88%. За рік їхня сума збільшилася на 1706,5 тис. грн, або 40,76%. Темпи зростання депозитів перевищують темпи зростання зобов'язань.

4. У 2022 році відбулося збільшення валюти балансу більш ніж у 3 рази. Загалом джерела коштів зросли на 26051,6 тис. грн. Найбільші темпи зміни мають інші зобов'язання (на 438,88%). Показник структурної динаміки із них становить 112,85%. Це пояснюється суттєвим зниженням залишків на депозитних рахунках (на 3408,5 тис. грн., або на 57,83%). Залишки на поточних рахунках незначно зросли (на 41,4 тис. грн. або на 2,66%), але їхня питома вага скоротилася з 12,1% до 4,1%. Ці зміни можна визнати несприятливими для банку.

5. Аналіз активу балансу дозволив дійти таких висновків. У 2021 та 2022 роках Найбільшу питому вагу у структурі активів мають інші активи. На початок 2021 року їхня сума становила 8034,1 тис. грн. За рік їхня сума зросла на 2438,9 тис. грн, або 30,36%. Залишки кредитних вкладень збільшилися на 866,3 тис. грн., проте їхня питома вага змінилася незначно – з 12,51% до 15,82% і, як і раніше, залишається низькою. Кошти у касі збільшились із 117,9 до 339,4 тис. грн. Їхня питома вага в структурі активів збільшилася з 1.27 до 2.64%. Структуру активів банку можна визнати незадовільною, тому що в ній переважають інші активи (дебіторська заборгованість, розрахунки з господарської діяльності та розрахунки між філіями).

6. У 2022 році найвищий показник структурної динаміки мають інші активи (68,37%). Вони зросли на 17 812,7 тис. грн, або 170,08%. Найбільшими темпами зросли кредити (на 7948,7 тис. грн., або на 391,14%). Це призвело до збільшення їх частки до 25,66% або на 9,84%. Залишки коштів у касі зросли на 290,3 тис. грн., проте їхня питома вага скоротилася на 1,02%. Таким чином, за аналізований період активи банку збільшились на 3526,7 тис. грн (на 37,85%), діяльність банку була прибутковою, чистий прибуток банку у 2022 році збільшилась на 106,74 тис. грн. (на 30,49%) та становила 456,82 тис. грн.

7. Найбільш поширеною формою розрахунків, яку використовують клієнти Відділення №12 (м. Одеса) АК ПІВДЕННИЙ, є платіжне доручення. Недостатній розвиток набули сучасні форми безготівкових розрахунків із використанням платіжних карток, системи «Клієнт-банк».

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЛАТІЖНИХ ПОСЛУГ

3.1. Інноваційні платіжні інструменти та дорожня карта їх впровадження

Розвиток безготівкових розрахунків у Відділенні №12 (м. Одеса) АК «Південний» пов'язаний із збільшенням частки розрахунків векселями, чеками, акредитивами, банківськими платіжними картками.

Особливу увагу слід приділити розрахункам векселями. Актуальність запровадження вексельного обороту для України визначається потребою якнайшвидше зупинити дію кризових явищ та забезпечити динамічне зростання народногосподарського комплексу. Цю вимогу найкраще відповідають функції векселів, основний у тому числі оформлення короткострокового кредиту.

Вона виникає і функціонує тоді, коли постачальник зацікавлений у реалізації своєї продукції, але під час укладання договору покупець не має необхідної суми коштів, тому в рахунок майбутнього свого платежу виписує вексель, сума якого з урахуванням строку платежу та процентів за кредит, як правило, перевищує розмір суми товарного договору.

З психологічного погляду чек має подвійну природу. Його можна тримати в руках, зберігати, у разі потреби пред'являти до сплати, що особливо за участю фізичних осіб нагадує готівковий розрахунок. Разом з тим, чек є інструментом безготівкових розрахунків, що ґрунтуються на дебетових переказах, якщо розрахунковий документ рухається у зворотному щодо коштів напрямку - від одержувача платежу до платника. Що стосується кредитових переказів, навпаки, розрахунковий документ рухається у тому напрямі, як і кошти, - від платника до одержувачу. Дебетові перекази складніші, ніж кредитові, як щодо їх функціонування, і юридично.

Платіж з використанням дебетового переказу є умовним до моменту надходження інформації до банку-одержувача платежу (як правило, за допомогою посередників) та рішення цього банку виконати платіж. Прийом чеків як засобу платежу не захищає від ризику.

До факторів, що обмежують обсяг використання чеків юридичними та фізичними особами, відносять:

- тривале проходження платежів за отримані товари або надані послуги (порівняно з чинною системою електронних платежів), затримка із зарахуванням коштів на рахунок чекодержателя на кілька днів (на час інкасації чека) у разі, якщо рахунки чекодавця та чекотримача відкриті у різних установах банків, збільшення паперового документообігу та строків розрахунків;

- відволікання коштів із господарського обороту, оскільки вони депонуються на окремому аналітичному рахунку «Розрахунки чеками», а від моменту депонування на момент платежу проходить певний час;

- надання органам державної податкової служби права списувати у примусовому порядку кошти з окремих рахунків (зокрема тих, на які депонуються кошти для розрахунків чеками) на погашення недоїмки з платежів до бюджету;

- додаткові витрати клієнтів на придбання бланків розрахункових чеків, на оплату послуг банку за інкасацію чеків та підприємств, які приймають на оплату чеки (більшість торгових підприємств підвищують ціни на товари за затримку розрахунку);

- незначний попит населення послуги торгівлі, де є можливість розраховуватися чеками.

Світовий досвід засвідчив, що найпоширенішими серед усіх видів чеків є іменні. Вони мають найбільший ступінь захисту як при їх відшкодуванні, так і у разі їх втрати. На території України розрахунки між резидентами за допомогою чеків у іноземній валюті забороняються. Чеки, подані

чекодержателем до банку (установи) до сплати, повинні мати чітко визначені реквізити, а саме:

Іменний чек:

- назва документа - «чек», яка вказана в тексті документа тією мовою, якою він складений (або без назви, якщо чек виписаний у таких країнах, як Велика Британія, США, Канада, Австралія, Німеччина тощо);
 - розпорядження сплатити певну суму чекодержателю;
 - назва та реквізити емітента та платника;
 - назва юридичної особи або прізвище, ім'я та по батькові фізичної особи
- чекодержателя, на користь якого здійснюється платіж;
- зазначення валюти та суми чека;
 - дату складання та номер чека;
 - місце видачі чека;
 - підпис особи, яка видає чек (чекодавця).

У разі відсутності цих реквізитів чек вважається недійсним, повертається чекодержателю та не приймається банком (установою) на інкасо.

Чеки на пред'явника банком (установою) приймаються. На іменному чеку зазначають термін його дії. Якщо такого запису немає, термін дії становить 6 місяців із дня видачі чека. Чеки оплачуються за пред'явленням за рахунок коштів чекодавця. Банк (установа) на території України приймає від чекодержателя іменні чеки в іноземній валюті до сплати лише на інкасо.

Чеки в іноземній валюті I групи Класифікатора іноземних валют НБУ та II групи Класифікатора приймаються банком (установою) до сплати на інкасо лише від їх власників після пред'явлення документів, що засвідчують особу, або за їхньою нотаріально засвідченою довіреністю.

У разі розвитку платіжних інструментів розрахунки чеками витісняються розрахунками банківськими платіжними картками. Банківська платіжна картка може бути видана фізичній особі або працівникам будь-якого підприємства – юридичної особи. Для видачі картки відкривається спеціальний картковий рахунок.

Документи, які необхідно надати юридичній особі (підприємству) для відкриття корпоративного карткового рахунку (КС), ті ж, що і для відкриття звичайного поточного рахунку. Якщо юридична особа вже має рахунок у цьому банку, то вищезазначені документи, як правило, не надаються, оскільки банк вже має їх у справі клієнта.

Підприємство підписує з банком угоди на випуск та обслуговування банківських платіжних карток (БПК), де у заяві про випуск БПК зазначаються фізичні особи - працівники підприємства, які є безпосередніми власниками БПК. За необхідності випуску нових БПК на працівників підписується додаткова угода між банком та підприємством - юридичною особою, де у заяві на випуск БПК зазначаються нові працівники та їх індивідуальні платіжні реквізити. Разом з екземпляром угоди підприємству обов'язково видаються тарифи банку на видачу та обслуговування БПК, що діють на поточну дату, та Правила користування БПК.

Кожен працівник-тримач БПК має заповнити анкету та надати одне фото для документів. На заповненій анкеті встановленого зразка проставляються підписи власника БПК, головного бухгалтера та керівника, а також друк підприємства. Видача БПК може бути проведена або особисто фізичній особі - власнику БПК на підставі її розписки про отримання матеріальних цінностей від працівника банку, або іншому працівникові підприємства на підставі виписаного на його ім'я доручення. Видача БПК проводиться за умови пред'явлення паспорта власником БПК або довіреною особою підприємства.

На розписці, яка засвідчує, що особу власника БПК встановлено та підпис перевірено, також проставляється підпис працівника банку, який вручив БПК. Видача кожної нової чи перевипущеної БПК оформляється так само. Разом з БПК кожному власнику обов'язково видається пакет документів як посібник із використання БПК. У разі закриття будь-якої з БПК (наприклад, при звільненні працівника) підприємство повідомляє про це в банк письмово, просить закрити цю БПК та зазначає, куди перерахувати залишок коштів на ній (на поточний рахунок юридичної особи або на КС будь-якої з БПК).

У разі випуску будь-якої дисконтної картки або додаткової БПК (без платіжного ліміту) на працівника підприємства до його основної БПК, а також при отриманні будь-яких інших додаткових послуг для власників БПК, зазначених у тарифах банку, додаткова угода не підписується, а до банку надається відповідна заява юридичної особи, завіреної підписом керівника та печаткою підприємства.

3.2. Зміцнення безпеки платіжних послуг банку

Зупинимося докладніше на наступних проблемах: затримки розрахунків банками, підприємствами, РКЦ; швидкість здійснення платежів; черговість платежів; проблеми вексельного звертання.

Затримки розрахунків банками і РП. З уведенням розрахунків банків через коррахунки з'являється багато проблем: збої і затримки розрахунків у РП, зв'язані в основному з великим потоком паперових носіїв з фінансово-грошовою інформацією; порушення в розрахунках з вини самих КБ.

Представивши в АБ «Південний» платіжне доручення про перерахування коштів у двох екземплярах, підприємство одержує від банку другий екземпляр з розпискою в прийомі доручення і штампом банку. Потім підприємство по виписці зі свого особового рахунка може упевнитися в списанні з рахунка перерахованої суми. Але якщо АБ «Південний» веде розрахунки через РП, такі бухгалтерські проводки – лише передумови міжбанківських платежів, що відбуваються РП і починаються в той момент, коли там проводиться списання коштів з коррахунка банку. У документообігу іноді відбуваються затримки. Відомо, що деякі банки затримують платіжні доручення на стадії передачі їх у РП і протягом якогось часу використовують кошти, призначені для переказу, як кредитний ресурс. І навпаки, що поступили через РП на рахунок підприємства кошти, АБ «Південний» може затримати бухгалтерську проводку по їх зарахуванню на розрахунковий рахунок підприємства. Такі факти не одиничні. Власники рахунків далеко не у всіх

випадках використовують своє право жадати від банку сплату 0,7% за несвоєчасно зараховану (списану) суму за кожний день прострочення.

Проблема швидкості здійснення платежів. Швидкість платежу значною мірою обумовлена його терміновістю. Припустимо, що при терміні оплати зобов'язання 20 червня і терміну зарахування коштів на рахунок одержувача 28 червня фактично обидві стадії платежу зроблені в ці терміни. Але при цьому кошти знаходилися протягом тижня в розрахунках, тобто були вилучені з корисного господарського обороту.

Сучасна електронна техніка й особливо автоматизовані канали зв'язку додають нову якість поняттю терміновості платежу: створюється можливість з'єднати терміни окремих стадій платежу воедино. Наприклад, при розрахунках за товар швидкість платежу визначається взаємозалежними показниками часу одержання товару покупцем, терміну його оплати і часу зарахування коштів на рахунок постачальника. Оптимальна швидкість безготівкових розрахунків досягається збігом трьох перерахованих показників.

Скорочення часу проходження платежів досягається поруч банківських установ шляхом упровадження технологій, нових платіжних інструментів, активізації впровадження електронного документообігу тощо.

Черговість платежів. Регулювання черговості платежів – одне з гострих питань грошово-кредитної політики. Існують різні думки по проблемі черговості платежів. Зовні створюється враження, що черговість платежів по розсуду платників, зміцнюючи їхню самостійність, у найбільшій мері відповідає умовам ринку. Однак така черговість може завдавати шкоди ряду кредиторів, вимоги яких, незважаючи на їхню тривалість, відкладаються платником.

Деякі автори, пропонують періодичну черговість. Платежі підрозділяються на три види: періодичні платежі в доходи бюджету, по зарплаті, електроенергію та інші платежі по нарощеній кредиторській заборгованості; поточні платежі в погашення кредиторської заборгованості;

авансові платежі. У кожній із трьох груп розрахункові документи розташовуються в календарній послідовності, тому що кожна група представлена в основному однотипними платежами.

Акредитиви. У період кризи дуже важливі надійність і швидкість проведення платежів. Однак не кожен український АБ «Південний» у стані додержуватися цих принципів. В умовах кризи система розрахунків здорово буксує через недовіру банків один до одного. Це відображається на усіх видах безготівкових розрахунків. У сьогоднішніх умовах, коли учасники угод не довіряють один одному, розрахунки за допомогою акредитива є виходом з тупика. З одного боку, акредитив контролює виконання договору постачання товарів, а з іншого боку – гарантує платежі при виконанні всіх умов постачання.

Однак для масштабного впровадження акредитива необхідна система кредитних ліній між банками. Щоб акредитивні операції одержали поширення в Україні, необхідне створення відповідної інфраструктури. Її здатні створити найбільш могутні банківські розрахункові центри, що володіють сучасними електронними технологіями обробки фінансових документів і розгалуженою системою коррахунків.

Розрахунки за допомогою акредитива дозволяють підприємствам збільшувати швидкість платежів, тому що в роботу включається мережа банків-кореспондентів, що працюють у системі банку-емітента й обслуговують виставлені акредитиви. При наявності високого ступеня захисту електронного формату документів проведення розрахункових операцій подібного типу зможе хоча б частково вирішити проблему платежів між підприємствами.

Розрахунки за допомогою пластикових карток. Розвиток електронної техніки дозволило широко використовувати безготівкові розрахунки у формі пластикових карток, що містять зашифровану інформацію, що дозволяє їх власникам здійснювати платежі й одержувати готівку. Це значно полегшує взаєморозрахунки і звільняє людину від необхідності носити із собою великі

суми грошей. Донедавна в Україні великими коштами володіли тільки юридичні особи, і банки були не зацікавлені в роботі з приватними вкладниками. Але часи змінюються, тепер гроші є в багатьох, і банки різко переорієнтували напрямок своєї діяльності.

Найпростішими у виготовленні і використанні є пластикові картки. Це найбільш розповсюджені кредитні картки. АБ «Південний» гарантує відкриття кредиту власнику картки. Власник картки щомісяця одержує повідомлення з компанії, що видала карту. Там підводяться підсумки витрат попереднього місяця. Оплата боргу повинна бути зроблена до кінця місяця, у якому отримане повідомлення. З власників щорічно стягується внесок за картку, деякі види карт є безкоштовними. Деякі магнітні карти використовуються як «дебітні карти». Вони застосовуються по типу кредитних. Різниця в тім, що під час покупки плата стягується безпосередньо з рахунка власника в його банк.

Зараз процес розвитку в нашій країні пластикових грошей йде усе більш стрімкими темпами. Але є і проблеми. По-перше, рядовому споживачу психологічно приємніше мати туго набитий гаманець, а не пластикову картку. По-друге, - і це дуже важливо – надати гарантії своєї майбутньої платоспроможності клієнтам досить складно. Саме тому більшість карток в Україні працює як дебітні і по них не можна одержувати кредит.

З обліком усього сказаного можна припустити, що пластикові картки є самою перспективною формою безготівкових розрахунків.

3.3. Удосконалення ціноутворення на платіжні послуги банку

Банк «Південний» пропонує корпоративним клієнтам різні види депозитів у національній та іноземній валютах на різні терміни, з гнучкою системою нарахування відсотків. Основна увага приділялася довгостроковим депозитам, як найвагомішій складовій забезпечення підтримки нормативів ліквідності АБ «Південний», а відповідно, і стабільності його діяльності.

Станом на 01.01.2023 загальна сума коштів на депозитних рахунках і депозитних сертифікатах юридичних осіб становила мультивалютно 319,15 млн. грн., що на 150% більше ніж станом на 01.01.2022. У 2022 році АБ «Південний» пропонував дуже вигідну для роботи суб'єктів господарської діяльності форму універсальних вкладів з можливістю поповнення і зняття коштів - «поточний депозит». Враховуючи кон'юнктуру ринку депозитів юридичних осіб, Банком проводиться жорстка політика управління ризиками.

Гнучкі принципи ціноутворення на процентні продукти Банку «Південний» дозволяють щодня контролювати рівень процентного ризику, а розподіл функцій між фронт- і бек-офісами дає можливість досягнути чіткого дотримання технологічних вимог і при цьому спростити вирішення проблем клієнтів. Зважена політика АБ «Південний» в формуванні ресурсної бази, збалансованість активів і пасивів відносно строків, постійне збільшення показників, які характеризують ліквідність і платоспроможність, дає АБ «Південний» можливість розширювати спектр активних операцій. У Банку «Південний» є великий досвід роботи по інкасації та перевезенню цінностей. АБ «Південний» постійно розвиває і удосконалює рівень цих послуг. У розпорядженні АБ «Південний» є власний парк спеціалізованого автотранспорту, а також кваліфікований обслуговуючий персонал. Клієнти АБ «Південний», як юридичні, так і фізичні особи, можуть користуватися такими послугами:

- інкасація готівки
- доставка цінностей з каси АБ «Південний» до пункту призначення
- доставка розмінної монети
- інкасація цінностей клієнтів без відкриття рахунку
- інкасація банкоматів.

Вартість цих послуг для клієнтів встановлюється з урахуванням особливостей роботи підприємства, місця його знаходження і обсягів готівки, яка підлягає транспортуванню. Крім того, Банк «Південний» перевозить кошти і валютні цінності інших банківських установ. За 2022 рік сума

проінкасованих коштів склала більш ніж 93 млн. грн. Банк «Південний» пропонує для клієнтів - фізичних осіб 14 видів строкових депозитів в гривнях, доларах США, євро. Терміни розміщення депозитів варіюються у діапазоні від 1 місяця до 16 років. Вкладники можуть вибрати для себе найбільш привабливий варіант отримання відсотків: щомісяця, після закінчення терміну депозиту, щоквартально, для дострокових внесків- щорічно. Передбачені пільгові умови для пенсіонерів, студентів, а також для вкладників значних сум. За даними АУБ, станом на 01.01.2023 Банк «Південний» посідає 9 місце у рейтингу за обсягами депозитних коштів, залучених у населення.

Операційний працівник за день у Відділенні №12 (м. Одеса) АК «Південний» опрацьовує 155 паперових документів. Дистанційне розрахункове обслуговування 100 клієнтів дозволяє скоротити одного економіста у відділі платежів. Крім того, скорочуються помилки при обробці платежів і, відповідно, штрафи. Тоді,

$$E1 = \nabla\text{Ч} \cdot 3 \text{ міс} \times n + k \cdot \text{Ш} + n \text{ Ц}, \quad (3.1)$$

де $\nabla\text{Ч}$ – скорочення чисельності, $\nabla\text{Ч} = 1$ чол.;

3 міс – середньомісячна зарплата 1 працівника відділу платежів, 3 міс = 25000 грн;

n – кількість місяців на рік;

k - Коефіцієнт, що враховує зниження штрафів, $k = 0,5$;

Ш – штрафи у базовому періоді, $\text{Ш} = 10250$ грн.;

Ц - вартість розрахункового обслуговування; $\text{Ц} = 1000$ грн/міс;

n – кількість клієнтів, $n = 100$.

$$E1 = 1 \cdot 250 \cdot 12 = 0,5 \cdot 6250 + 100 \cdot 100 \cdot 12 = 125125 \text{ грн}$$

Прибутковість операцій із векселями визначається за такими формулами.

У разі обліку векселів:

$$P = S \left(1 + \frac{\partial^2 i}{100n}\right) \left(1 - \frac{\partial^1 d}{100n} - v - g\right) - p, \quad (3.2)$$

де P - сума, що виплачується власнику за врахований вексель;

S – номінальна сума векселі;

i – процентна ставка, за якою нараховуються відсотки на номінальну суму векселя;

d - дисконтна ставка, за якою розраховується дисконт;

v - відсоткова ставка, за якою нараховується комісія;

g - відсоткова ставка, за якою нараховується дамно,

p - сума порто,

n – кількість днів року,

∂^2 - кількість днів від дня, від якого нараховуються відсотки на номінальну суму векселя, до дня платежу за векселем;

∂^1 - кількість днів від дня обліку до дня платежу за векселем.

У 2021-2023 рр. банк напрацював досвід з комісійних операцій із векселями. При збільшенні обсягів цих операцій у 2 рази ефект (E2) становитиме:

$$E2 = r \cdot D', \quad (3.3)$$

де D' - дохід від комісійних операцій із векселями у 2022 році:

$$E2 = 2 \cdot 1023,6 = 2047,2 \text{ тис. грн.}$$

Ефект від удосконалення безготівкових розрахунків можна розглядати на двох рівнях:

а) загальнодержавному, коли ефект проявляється у подоланні кризи платежів, зниженні дебіторської та кредиторської заборгованості підприємств, підвищенні забезпеченості платежів, дотримання їх терміновості.

б) банківської установи, коли ефект проявляється у збільшенні прибутковості розрахункових операцій.

Тому проведення роз'яснювальної роботи з клієнтами банку про найбільш ефективні форми розрахунку матиме ефект як на загальнодержавному рівні, так і на рівні банківської установи. Це з тим, що безготівкові розрахунки різних форм мають різну собівартість для банківської установи, різну ціну і забезпечують банку різний дохід. Найбільш дорогими для банку є обробка акредитива (в 1,9 разів вище за вартість переказу грошей за платіжним дорученням).

Маркетингові дослідження ринку свідчать про потенційну можливість у 2023 році збільшити розрахунки акредитивами до 5% загального документообігу. Ефект від цього заходу ЕЗ можна розрахувати за формулою:

$$EЗ = \delta \times D \times k, \quad (3.4)$$

де δ - відносне збільшення обсягу документообігу; частки од.;

D – дохід від розрахунково-касового обслуговування клієнтів у 2022 р

k – підвищуючий коефіцієнт вартості обробки акредитива, частки од.

$$EЗ = 0,05 \times 23953,1 \times 1,9 = 2275,5 \text{ тис. грн.}$$

Результати розрахунків представлено у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

**Удосконалення розрахункових операцій Відділення №12 (м. Одеса)
АК «Південний» у 2023 році**

№ п/п	Види робіт банку щодо вдосконалення розрахункових операцій	Очікуваний ефект, тис. грн
1	Проведення роз'яснювальної роботи з клієнтами банку щодо найбільш ефективних форм розрахунку	2275,5
2	Збільшення числа клієнтів банку, які мають попит на дистанційне обслуговування, на 100 чол	126,2
3	Збільшення обсягів роботи банку з комісійних операцій з векселями у 2 рази	2047,2
	ВСЬОГО	4448,9

Джерело: власні розрахунки

Загальний ефект від запропонованих заходів складає 4448,9 тис. грн.

Висновки до розділу 3

1. Розвиток безготівкових розрахунків у Відділенні №12 (м. Одеса) АК «Південний» пов'язаний із збільшенням частки розрахунків векселями, чеками, акредитивами, банківськими платіжними картками. Особливу увагу слід приділити розрахункам векселями. Актуальність запровадження вексельного обороту для України визначається потребою якнайшвидше зупинити дію кризових явищ та забезпечити динамічне зростання народногосподарського комплексу. Цю вимогу найкраще відповідають функції векселів, основний у тому числі оформлення короткострокового кредиту. Вона виникає і функціонує тоді, коли постачальник зацікавлений у реалізації своєї продукції, але під час укладання договору покупець не має необхідної суми коштів, тому в рахунок майбутнього свого платежу виписує вексель, сума якого з урахуванням строку платежу та процентів за кредит, як правило, перевищує розмір суми товарного договору.

2. З психологічного погляду чек має подвійну природу. Його можна тримати в руках, зберігати, у разі потреби пред'являти до сплати, що особливо за участю фізичних осіб нагадує готівковий розрахунок. Разом з тим, чек є інструментом безготівкових розрахунків, що ґрунтуються на дебетових переказах, якщо розрахунковий документ рухається у зворотному щодо коштів напрямку - від одержувача платежу до платника. Що стосується кредитових переказів, навпаки, розрахунковий документ рухається у тому напрямі, як і кошти, - від платника до одержувачу. Дебетові перекази складніші, ніж кредитові, як щодо їх функціонування, і юридично.

3. Платіж з використанням дебетового переказу є умовним до моменту надходження інформації до банку-одержувача платежу (як правило, за допомогою посередників) та рішення цього банку виконати платіж. Прийом чеків як засобу платежу не захищає від ризику.

4. Банк «Південний» пропонує корпоративним клієнтам різні види депозитів у національній та іноземній валютах на різні терміни, з гнучкою

системою нарахування відсотків. Основна увага приділялася довгостроковим депозитам, як найвагомішій складовій забезпечення підтримки нормативів ліквідності АБ «Південний», а відповідно, і стабільності його діяльності. Станом на 01.01.2023 загальна сума коштів на депозитних рахунках і депозитних сертифікатах юридичних осіб становила мультивалютно 319,15 млн. грн., що на 150% більше ніж станом на 01.01.2022. У 2022 році АБ «Південний» пропонував дуже вигідну для роботи суб'єктів господарської діяльності форму універсальних вкладів з можливістю поповнення і зняття коштів - «поточний депозит». Враховуючи кон'юнктуру ринку депозитів юридичних осіб, Банком проводиться жорстка політика управління ризиками.

5. Гнучкі принципи ціноутворення на процентні продукти Банку «Південний» дозволяють щодня контролювати рівень процентного ризику, а розподіл функцій між фронт- і бек-офісами дає можливість досягнути чіткого дотримання технологічних вимог і при цьому спростити вирішення проблем клієнтів. Зважена політика АБ «Південний» в формуванні ресурсної бази, збалансованість активів і пасивів відносно строків, постійне збільшення показників, які характеризують ліквідність і платоспроможність, дає АБ «Південний» можливість розширювати спектр активних операцій. У Банку «Південний» є великий досвід роботи по інкасації та перевезенню цінностей. АБ «Південний» постійно розвиває і удосконалює рівень цих послуг. У розпорядженні АБ «Південний» є власний парк спеціалізованого автотранспорту, а також кваліфікований обслуговуючий персонал.

6. Проведення роз'яснювальної роботи з клієнтами банку про найбільш ефективні форми розрахунку матиме ефект як на загальнодержавному рівні, так і на рівні банківської установи. Це пов'язано з тим, що безготівкові розрахунки різних форм мають різну собівартість для банківської установи, різну ціну і забезпечують банку різний дохід. Найбільш дорогими для банку є обробка акредитива (в 1,9 разів вище за вартість переказу грошей за платіжним дорученням).

7. Маркетингові дослідження ринку свідчать про потенційну можливість у 2023 році збільшити розрахунки акредитивами до 5% загального документообігу. Загальний ефект від запропонованих заходів складає 4448,9 тис. грн.

ВИСНОВКИ

1. Узагальнено зміст новел у законодавстві, пов'язаних із платіжними послугами, порядком їх надання, суб'єктами надавачів платіжних послуг (серед яких банківські установи), умови проведення їх діяльності та нагляду за нею, загальні засади функціонування платіжних систем, емісії та використання електронних та цифрових грошей НБУ, установлює права, обов'язки та відповідальність учасників платіжного ринку України.

2. Банк «Південний» у даний час є одним з найбільших фінансових структур, що динамічно розвиваються. За даними асоціації українських банків, банк «Південний» постійно входить у десятку найбільших банків України по величині активів і в двадцятку за іншими показниками. Зареєстрований у м. Одеса, статутний капітал 1339050,9 тис. грн.

3. Детальний аналіз платіжних послуг проведений на матеріалах Відділення №12 (м. Одеса). За аналізований період відбулися істотні зміни у динаміці і структурі активів і пасивів. На початок 2021 року сума пасивів становила 9317,9 тис. грн., протягом року вона зросла на 3526,7 тис. грн, або 37,85%. Найбільшу питому вагу у структурі пасивів мали зобов'язання – відповідно 98,34% і 98,51% початку і кінець року. Зміна частки є незначною – 0,17%. Зобов'язання зросло з 9163,6 тис. грн. до 12 654 тис. грн, або 38,09%. У структурі зобов'язань найбільшу питому вагу мають не депозити, а інші зобов'язання (кредиторська заборгованість, розрахунки між філіями, невикористані відсотки).

4. Це негативно характеризує роботу відділення. Проте, питома вага депозитів трохи зросла – з 44,94% до 45,88%. За рік їхня сума збільшилася на 1706,5 тис. грн, або 40,76%. Темпи зростання депозитів перевищують темпи зростання зобов'язань.

5. У 2022 році відбулося збільшення валюти балансу більш ніж у 3 рази. Загалом джерела коштів зросли на 26051,6 тис. грн. Найбільші темпи зміни мають інші зобов'язання (на 438,88%). Показник структурної динаміки із них

становить 112,85%. Це пояснюється суттєвим зниженням залишків на депозитних рахунках (на 3408,5 тис. грн., або на 57,83%). Залишки на поточних рахунках незначно зросли (на 41,4 тис. грн. або на 2,66%), але їхня питома вага скоротилася з 12,1% до 4,1%. Ці зміни можна визнати несприятливими для банку.

6. Аналіз активу балансу дозволив дійти таких висновків. У 2021 та 2022 роках Найбільшу питому вагу у структурі активів мають інші активи. На початок 2021 року їхня сума становила 8034,1 тис. грн. За рік їхня сума зросла на 2438,9 тис. грн, або 30,36%. Залишки кредитних вкладень збільшилися на 866,3 тис. грн., проте їхня питома вага змінилася незначно – з 12,51% до 15,82% і, як і раніше, залишається низькою. Кошти у касі збільшились із 117,9 до 339,4 тис. грн. Їхня питома вага в структурі активів збільшилася з 1.27 до 2.64%. Структуру активів банку можна визнати незадовільною, тому що в ній переважають інші активи (дебіторська заборгованість, розрахунки з господарської діяльності та розрахунки між філіями).

7. У 2022 році найвищий показник структурної динаміки мають інші активи (68,37%). Вони зросли на 17 812,7 тис. грн, або 170,08%. Найбільшими темпами зросли кредити (на 7948,7 тис. грн., або на 391,14%). Це призвело до збільшення їх частки до 25,66% або на 9,84%. Залишки коштів у касі зросли на 290,3 тис. грн., проте їхня питома вага скоротилася на 1,02%. Таким чином, за аналізований період активи банку збільшились на 3526,7 тис. грн (на 37,85%), діяльність банку була прибутковою, чистий прибуток банку у 2022 році збільшилась на 106,74 тис. грн. (на 30,49%) та становила 456,82 тис. грн.

8. Найбільш поширеною формою розрахунків, яку використовують клієнти Відділення №12 (м. Одеса) АК ПІВДЕННИЙ, є платіжне доручення. Недостатній розвиток набули сучасні форми безготівкових розрахунків із використанням платіжних карток, системи «Клієнт-банк».

9. Розвиток безготівкових розрахунків у Відділенні №12 (м. Одеса) АК «Південний» пов'язаний із збільшенням частки розрахунків векселями, чеками, акредитивами, банківськими платіжними картками. Особливу увагу

слід приділити розрахункам векселями. Актуальність запровадження вексельного обороту для України визначається потребою якнайшвидше зупинити дію кризових явищ та забезпечити динамічне зростання народногосподарського комплексу. Цю вимогу найкраще відповідають функції векселів, основний у тому числі оформлення короткострокового кредиту. Вона виникає і функціонує тоді, коли постачальник зацікавлений у реалізації своєї продукції, але під час укладання договору покупець не має необхідної суми коштів, тому в рахунок майбутнього свого платежу виписує вексель, сума якого з урахуванням строку платежу та процентів за кредит, як правило, перевищує розмір суми товарного договору.

10. З психологічного погляду чек має подвійну природу. Його можна тримати в руках, зберігати, у разі потреби пред'являти до сплати, що особливо за участю фізичних осіб нагадує готівковий розрахунок. Разом з тим, чек є інструментом безготівкових розрахунків, що ґрунтуються на дебетових переказах, якщо розрахунковий документ рухається у зворотному щодо коштів напрямку - від одержувача платежу до платника. Що стосується кредитових переказів, навпаки, розрахунковий документ рухається у тому напрямі, як і кошти, - від платника до одержувачу. Дебетові перекази складніші, ніж кредитові, як щодо їх функціонування, і юридично.

11. Платіж з використанням дебетового переказу є умовним до моменту надходження інформації до банку-одержувача платежу (як правило, за допомогою посередників) та рішення цього банку виконати платіж. Прийом чеків як засобу платежу не захищає від ризику.

12. Банк «Південний» пропонує корпоративним клієнтам різні види депозитів у національній та іноземній валютах на різні терміни, з гнучкою системою нарахування відсотків. Основна увага приділялася довгостроковим депозитам, як найвагомішій складовій забезпечення підтримки нормативів ліквідності АБ «Південний», а відповідно, і стабільності його діяльності. Станом на 01.01.2023 загальна сума коштів на депозитних рахунках і депозитних сертифікатах юридичних осіб становила мультивалютно 319,15

млн. грн., що на 150% більше ніж станом на 01.01.2022. У 2022 році АБ «Південний» пропонував дуже вигідну для роботи суб'єктів господарської діяльності форму універсальних вкладів з можливістю поповнення і зняття коштів - «поточний депозит». Враховуючи кон'юнктуру ринку депозитів юридичних осіб, Банком проводиться жорстка політика управління ризиками.

13. Гнучкі принципи ціноутворення на процентні продукти Банку «Південний» дозволяють щодня контролювати рівень процентного ризику, а розподіл функцій між фронт- і бек-офісами дає можливість досягнути чіткого дотримання технологічних вимог і при цьому спростити вирішення проблем клієнтів. Зважена політика АБ «Південний» в формуванні ресурсної бази, збалансованість активів і пасивів відносно строків, постійне збільшення показників, які характеризують ліквідність і платоспроможність, дає АБ «Південний» можливість розширювати спектр активних операцій. У Банку «Південний» є великий досвід роботи по інкасації та перевезенню цінностей. АБ «Південний» постійно розвиває і удосконалює рівень цих послуг. У розпорядженні АБ «Південний» є власний парк спеціалізованого автотранспорту, а також кваліфікований обслуговуючий персонал.

14. Проведення роз'яснювальної роботи з клієнтами банку про найбільш ефективні форми розрахунку матиме ефект як на загальнодержавному рівні, так і на рівні банківської установи. Це пов'язано з тим, що безготівкові розрахунки різних форм мають різну собівартість для банківської установи, різну ціну і забезпечують банку різний дохід. Найбільш дорогими для банку є обробка акредитива (в 1,9 разв вище за вартість переказу грошей за платіжним дорученням).

15. Маркетингові дослідження ринку свідчать про потенційну можливість у 2023 році збільшити розрахунки акредитивами до 5% загального документообігу. Загальний ефект від запропонованих заходів складає 4448,9 тис. грн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондар Є. М. Співвідношення ліквідності та платоспроможності банківських установ. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2011. Вип. 95(2). С. 78-79.
2. Борщук І. В. Проблемні аспекти відображення в обліку резервів на покриття можливих втрат за банківськими кредитами. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2017. № 862. С. 19-24.
3. Варцаба, В. І., Машіко К. С. Облік у банках (у таблицях і схемах): навч. посіб.; Держ. ВНЗ «Ужгород. нац. ун-т». Ужгород : Говерла, 2016. 183 с.
4. Войтенко В. О. Адміністративно-правові засади здійснення контролю банківських установ при визначенні їх платоспроможності та введенні тимчасової адміністрації в особливий період. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 3. С. 92-96.
5. Гамова О. В., Козачок І. А. Організація обліку кредитних операцій на ват «державний ощадний банк України». *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 1. С. 31-36.
6. Глєбова Н. В. Формування інформації про обліково-аналітичне забезпечення кредитної діяльності банку. *Інфраструктура ринку*. 2016. Вип. 1. С. 80-85.
7. Гнедков А. В. Овердрафтне кредитування банками підприємств та облік таких операцій в банку. *Ефективна економіка*. 2015. № 12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_12_17
8. Джулій Л. В. Облікові технології і процедури зменшення ризику банку за кредитними операціями. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2016. № 5(2). С. 73-77.
9. Джулій Л. В., Білорусець Л. М., Ємчук Л. В., Бочуля Н. В. Особливості організації управлінського обліку в банках України. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2020. № 4(1). С. 86-89.

10. Єфремова Н. Ф., Лисак С. А., Сергутіна А. Д. Ліквідність і платоспроможність та їх роль у ефективному функціонуванні банківської установи. *Ефективна економіка*. 2013. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_2_35

11. Васюренко О. В., Сердюк Л. В., Сидоренко О. М., Карасьова З. М. Облік і аудит у банках: навчальний посібник. 2-е вид., перероб. і доп. Київ: Знання, 2008. 624 с.

12. Заднепровська (Поліщук), С. П., Парасій-Вергуненко І. М. Облік, аналіз та аудит операцій з платіжними картками в банківських установах : монографія; Держ. ВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». Київ : КНЕУ, 2016. 303 с.

13. Зоря О. П., Драгниш М. С. Удосконалення організації обліку безготівкових операцій банківської установи. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_11_60

14. Зоря О. П., Макаренко А. А. Удосконалення обліку касових операцій з клієнтами банківської установи. *Ефективна економіка*. 2019. № 10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2019_10_46

15. Зоря О. П., Малишев Р. В. Теоретичні засади ведення обліку безготівкових розрахунків суб'єктів господарської діяльності банківськими установами. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 18. С. 77-79.

16. Коблянська О. І., Захарчук А. І., Коблянська Р. Ю. Методика і організація обліку доходів і витрат банківських установ. *Modern economics*. 2019. № 13. С. 130-134.

17. Камінська М. Б. Особливості організації обліку доходів і витрат у банках. *Вісник Житомирського національного агроекологічного університету*. 2015. № 2(2). С. 147-153.

18. Кащенко О. Облік та контроль дебіторської заборгованості як складової системи грошових розрахунків підприємства. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2011. Вип. 130. С. 54-56.

19. Кащенко О. Облік та контроль дебіторської заборгованості як складової системи грошових розрахунків підприємства. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2011. Вип. 130. С. 54-56.

20. Кащенко О. Організація обліку та внутрішнього контролю грошових потоків та розрахунків на прикладі підприємств сфери технічного обслуговування автомобілів. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2010. Вип. 118. С. 25-26.

21. Кіндрацька Л. М. Обліково-інформаційна база ухвалення управлінських рішень за кредитними операціями банків. *Ефективна економіка*. 2016. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_3_12

22. Клименко К. А., Белозерцев В. С., Харакоз Л. В. Відображення кредитної діяльності банку в бухгалтерському обліку. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2021. № 2. С. 104-108.

23. Косова Т.Д., Біляк С.Л., Розводовська М. А. Депозитні і кредитні операції банківської установи в умовах надзвичайного стану: організація і методика обліку, аналізу, аудиту. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2022. №3. С. 93-98.

24. Косова Т.Д., Біляк С.Л., Розводовська М. А. Організація і методика обліку депозитних і кредитних операцій банківської установи в умовах надзвичайного стану. *Матер. XIII Міжн. наук.-практ. Інтернет-конф. «Фінанси, облік та оподаткування: теорія і практика»* (24 листоп. 2022 року, м. Київ). К.: НАУ, 2022. С.

25. Кучерук І. В., Козинець А. О. Організація обліку та контролю депозитних операцій в комерційних банках. *Економіка і управління*. 2018. № 4. С. 118-123.

26. Любар О. О. Облікове забезпечення управління розрахунками з контрагентами за товарними операціями. *Агросвіт*. 2020. № 1. С. 48-60.

27. Любар О. О. Облікове забезпечення управління розрахунками з контрагентами за товарними операціями. *Агросвіт*. 2020. № 1. С. 48-60.

28. Малкіна Я. Д. Нова класифікація витрат та система управлінського обліку розрахунків за податковими зобов'язаннями банків України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 21-22. С. 101-105.

29. Малкіна Я. Д. Нормативно-правове забезпечення системи обліку податкових розрахунків банківських установ України. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації*. 2016. № 2. С. 88-103.

30. Матвієнко В. П., Заводовська Л. А. Особливості організації обліку інноваційних банківських продуктів. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки*. 2015. № 2. С. 65-70.

31. Матюха В. І., Мисака Р. В. Бухгалтерський облік розрахунків підприємства за товарними операціями. *Молодий вчений*. 2018. № 1(2). С. 933-936.

32. Мельниченко, О. В. Теорія, методологія та практика обліку, аналізу і аудиту електронних грошей в банках; Житомир. держ. технол. ун-т. Житомир : ЖДТУ, 2015. 383 с.

33. Пилипенко С. М., Гелей Л. О. Проблемні аспекти обліку кредитів банку. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2019. Вип. 40. С. 184-190.

34. Погосова А. В. Облікове забезпечення управління кредитними операціями банку. *Ефективна економіка*. 2014. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_4_24

35. Пономаренко О. Р. Дискусійні аспекти обліку зобов'язань за кредитами банків. *Економіка та держава*. 2019. № 7. С. 50-54.

36. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2021 № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>

37. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

38. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018 № 2473-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/247319?find=1&lang=ru&text=%D0%BC%D1%96%D0%B6%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%BA#Text> (дата звернення: 27.04.2021).

39. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 №64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>

40. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів: Закон України від 19.06.2020. № 738-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-20#n2>

41. Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті: Постанова Національного банку України; Інструкція, Форма типового документа, Повідомлення, Доручення, Вимоги, Розпорядження, Вказівки, Реєстр від 21.01.2004 № 22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04/ed20150417/find?text=%C1%E5%E7%E3%EE%F2%B3%E2%EA%EE%E2%B3+%F0%EE%E7%F0%E0%F5%F3%ED%EA%E8#n36>

42. Про затвердження Інструкції про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України: Постанова Національного банку України; Інструкція, Форма типового документа, Звіт від 24.10.2011 № 373. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1288-11#Text>

43. Про затвердження Інструкції щодо організації роботи банківської системи в надзвичайному режимі: Постанова Національного банку України від 22.07.2014 № 435. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0435500-14#n739>

44. Про затвердження нормативно-правових актів Національного банку України з бухгалтерського обліку: Постанова Національного банку України; План, Інструкція, Вимоги, Перелік від 11.09.2017 № 89. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0089500-17#n30>

45. Про затвердження Положення про організацію бухгалтерського обліку, бухгалтерського контролю під час здійснення операційної діяльності в банках України: Постанова Національного банку України; Положення, Вимоги, Перелік від 04.07.2018 № 75. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0075500-18#Text>

46. Про затвердження Положення про організацію внутрішнього аудиту в банках України: Постанова Національного банку України; Положення, Звіт, Форма типового документа від 10.05.2016 № 311. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0311500-16#Text>

47. Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах: Постанова Національного банку України від 11.06.2018 № 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text>

48. Про затвердження Положення про плани відновлення діяльності банків України та банківських груп: Постанова Національного банку України від 18.07.2019 № 95. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0095500-19#Text>

49. Про затвердження Порядку банківського обслуговування мобільними підрозділами банку військових частин, суб'єктів господарювання, населення в разі запровадження надзвичайного режиму роботи: Постанова Національного банку України від 17.09.2014 № 578/ДСК Літер «В». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0578500-14#n5>

50. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>

51. Про платіжні послуги: Закон України від 30.06.2021 № 1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20/ed20210630#n10> (дата звернення 21.07.2023)

52. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16.03.2021 № 1550-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text>

53. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012 № 4452-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text>

54. Радіонова Н. Й., Козачук А. А. Організаційні та методичні підходи до складання фінансової звітності банківської установи на основі діючої системи обліку. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2018. № 21(2). С. 75-78.

55. Сімаков К. І., Федоренко К. А. Банківська процентна та облікова політика як інструмент грошово-кредитного регулювання цінової стабільності. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 2. С. 152-157.

56. Снігурська, Л. П. Практичне застосування МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» в обліку фінансових інструментів банків України : метод. посіб. Львів : ПАІС, 2018. 230 с.

57. Сулима М. О. Організація обліку та особливості проведення перевірки операцій банку за податками. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2014. Вип. 1. С. 487-494.

58. Хома І. Б., Ділай Н. Р. Економіко-математичне оцінювання рівня фінансового управління дочірніх підприємств холдингової структури. *Інноваційна економіка*. 2014. № 4. С. 377-382.

59. Шум М. А., Якименко О. Є., Лимар К. Р. Організація використання та обліку корпоративних банківських платіжних карток. *Економіка. Фінанси. Право*. 2021. № 10(3). С. 21-23.

60. Янчева Л. М., Акімова Н. С., Бойченко Н. В., Наумова Т. А. Концептуальний підхід до організації та методики проведення внутрішнього аудиту розрахунків за товарними операціями. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг* 2014. Вип. 1. С. 7-18.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Балансовий звіт Банку «Південний» за 2022 рік

Найменування	2021 рік	2022 рік	Різниця
Кошти і залишки в НБУ	67 036	73 754	6718
Кошти в інших банках	101 691	375 646	273955
Цінні папери на продажів	72 990	120 934	47944
Кредити і заборгованість клієнтів	574 225	1 141 950	567725
Інвестиційні цінні папери	32 596	14 139	-18457
Основні засоби і нематеріальні активи	29 446	32 053	2607
Нараховані прибутки до отримання	40 862	41 933	1071
Інші активи	33 011	48 213	15202
Усього активів	951 857	1 848 622	896765
Кошти банків	85 547	333 935	248388
Кошти клієнтів	755 390	1 208 334	452944
Інші депозити	570	82845	82275
Боргові цінні папери, емітовані банком	19 881	24 027	4146
Нараховані затрати до виплати	9 000	15 116	6116
Інші зобов'язання	9 575	7 063	-2512
Усього зобов'язань	879 963	1 671 320	791357
Статутний фонд	36 245	136 245	100000
Акції, викуплені в акціонерів	0	0	0
Резерви	2 499	3 375	876
Результат переоцінки	1 352	1 349	-3
Нерозподілений прибуток	23 035	30 829	7794
Прибуток/збитки за звітний рік	8 763	5 511	3252
Усього власного капіталу	71 894	177 302	105408
Усього пасивів	951 857	1 848 622	896765

Таблиця А.2

Звіт про фінансові результати Банку «Південний» за 2022 рік

Найменування	2021 рік	2022 рік	Абс. приріст, тис. грн.	Темп приросту, %
Процентний дохід	94047	162614	-26156	32,36
Процентні витрати	(80826)	(106982)	42411	320,79
Чистий процентний дохід	13221	55632	7239	22,91
Комісійний дохід	31601	38840	331	-7,23
Комісійні витрати	(4579)	(4248)	7570	28,01
Чистий комісійний дохід	27022	34592	-938	-97,71
Дивідендний дохід	960	22	535	6,59
Чистий торговий дохід	8120	8655	-18102	-90,84
Прибуток /збитки від інвестиційних цінних паперів	19928	1826	1357	255,08
Інший операційний дохід	532	1889	32833	47,05
Операційний дохід	69783	102616	-6662	31,23
Загальноадміністративні витрати	(21334)	(27996)	-4415	15,94
Витрати на персонал	(27689)	(32104)	-2878	26,18
Інші витрати	(10993)	(13871)	18878	193,28
Прибуток від операцій	9767	28645	-21720	31478,26
Витрати на безнадійні борги	(69)	(21789)	-2842	-29,31
Прибуток до оподаткування	9698	6856	-409	43,70
Податок на прибуток	(936)	(1345)	-3251	-37,10
Прибуток після оподаткування	8762	5511	-1	-100,00
Непередбачені доходи/витрати	1	0	-3252	-37,11
Чистий прибуток/збитки	8763	5511	-26156	32,36
Чистий прибуток на одну просту акцію	0	0		
Скоректований чистий прибуток на одну просту акцію	0	0		

Таблиця А.3

Звіт про рух коштів Банку «Південний» за 2022 рік

Найменування	2021 рік	2022 рік	Абс. приріст, тис. грн.	Темп приросту, %
1	2	3	4	5
Отримані процентні доходи	79282	156018	76736	96,79
Сплачені процентні витрати	(77006)	(94093)	-17087	22,19
Отримані комісійні доходи	31601	38840	7239	22,91
Сплачені комісійні витрати	(4579)	(4248)	331	-7,23
Отримані дивіденди від довгострокових вкладень в асоційовані компанії	960	22	-938	-97,71
Інші отримані доходи	532	1855	1323	248,68
Інші сплачені витрати	(26056)	(34119)	-8063	30,94
Реалізовані результати від торгових операцій	9514	9362	-152	-1,60
Повернення раніше списаних активів	6015	4959	-1056	-17,56
Виплати працівникам банку	(27489)	(32104)	-4615	16,79
Сплачений податок на прибуток	(573)	(967)	-394	68,76
Чистий грошовий дохід від поточних операцій Банку	(7799)	45525	53324	-683,73
Зниження- зростання кредитів наданих клієнтам	(208799)	(595274)	-386475	185,09
Зниження (зростання) інших активів	(1838)	(18882)	-17044	927,31
Зростання (зниження) коштів, отриманих від НБУ	(16221)	0	16221	-100,00
Зростання (зниження) коштів інших банків	(12981)	248389	261370	-2013,48
Зростання (зниження) поточних і депозитних рахунків	321790	448023	126233	39,23
Зростання (зниження) інших зобов'язань	(27519)	9612	37131	-134,93
Реалізація (придбання) цінних паперів у портфелі Банку на продажів	(67765)	(47276)	20489	-30,24
Чисте зростання (зниження) активів і зобов'язань від операційної діяльності	(22033)	(89404)	-67371	305,77

Чистий приплив (витік) коштів від операційної діяльності	(29832)	(43879)	-14047	47,09
Інвестиційна діяльність				
Реалізація (придбання) інвестиційних паперів	7472	15551	8079	108,12
Зниження -зростання внесків в асоційовані компанії	1410	0	-1410	-100,00
Зниження (зростання) основних засобів і нематеріальних активів	(9105)	(10593)	-1488	16,34
Чистий відплив коштів від інвестиційної діяльності	(223)	4958	5181	-2323,32
Фінансова діяльність:				
Зростання (зниження) цінних паперів власного боргу	1313	86421	85108	6481,95
Зростання (зниження) субординованих зобов'язань	0	0		
Зростання (зниження) виплаченого акціонерного капіталу	22187	100000	77813	350,71
Чистий приплив коштів від фінансової діяльності	23200	186321	163121	703,11
Чисте зростання (зниження) коштів та їх еквівалентів	(6855)	147400	154255	-2250,26
Кошти та їх еквіваленти на початок долі	126836	118422	-8414	-6,63
Кошти та їх еквіваленти на кінець долі	118422	265036	146614	123,81
Вплив змін курсів валют	1559	786	-773	-49,58